Масса а мехкашкара пролетараш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО
свет

ЕРА 12 ФЕВРАЛЬ № 13 (2225) 1959 шу

Мах 20 кеп.

Советски Союза Коммунистически партен Нохч-ГIалгIай областнойи Грозненски городскойи комитетий а Нохч-ГIалгIай АССР-а Лакхехьарча Совета а орган

Коммунизм хьалъяра программа кхоачашъеш боккха лоархIам болаш хила еза къахьегамхой депутатий Советаш, профсоюзаш, комсомол.

Коммунистийи парте боацарийи блока кандидаташта тIехьа

Укх денношка ший болх йисте баьккхача, вай мехка коммунизм хьалъяра ворхI шерара Iалальмате йоккха программа чIоагIъьяча аргIанна йоацача ССКП XXI-ча съезда соцамашца дегаш гIоздаьнна, ший берригa низ тIабахийта, керда толамаш доахаш хьинаре къахьегаш да советски халкъ. Цу боккха исторически лоархIам болча съезда материалаш Iомаеча деношка дIахьу союзни республикашкарча къахьегамхоша хургдолча моттигерча Советий хоржамашка кийчлулга. РСФСР-е, иштта вай Нохч-ГIалгIай республике укх шера 1-ча марте де лаьрхIад уж хоржамаш.

ХIанз хоржамий кампани йолча хана, иштта хьинар лакхденна советски гражданаш къахьегаш хиларо, къьгга хьахьокх, социалистически строй — бокъонца йола демократически строй хилар, хIьта шоай низ кхо ца беш социалистически паччахьалкхе дIахо чIоагIъе уж оарцагIа баьнна хилар.

Партес хьех, масса а оагIорахьа дIахо чIоагI а еш советски паччахьалкхе лораелга хиланза даргдоацаш да, яхаш. ХIанзарча хьалашка, империализм йолаш йолча хана, советски паччахьалкхе мел яр — моастагIашта гIо дар да. Из лоархIам бола теоретически вывод дика белгалъяьккха я ССКП XXI съезде новкъоста Н. С. Хрущевс яьча докладэ тIа.

Социалистически паччахьалкхе вайна эш, масса а оагIорахьа демократи йоаржае, дукха нах мехкарча дерригача гIулакхашта юкъеоза. берригa гражданаш боахамеи культурани гIишлонаш хьалъеча хьалхле лелае чоза, сийлахь-йоккхача социализмо енна паргIато арахьарча моастагIех лорае.

Къахьегамхой депутатий Советий боккха лоархIам а беш паччахьалкхен Iаьдала органаш уж хиларца, шерра коммунизм хьалъяра наькъ тIа йоах уж партес. Советий болх тоабар духьа, нахацара г[...]р бувзам чIоагIбар духьа, дукхагIа къахьегамхо[й] Советий практически балха юкъе а озащ дIахо советски демократи дегIайоалаяр духьа Союзни республикай Лакхехьарча Советаша хиланза даргдоацаш лаьрхIад моттигерча Советашка, дикка, масала, 350 эзар сагI дукхагIа депутаташ хоржалга. Иштта, Нохч-ГIалгIай АССР-е хьалха хиннача хоржамашка городийи районийи, юртийи, поселковии Советашка хержа 4504 депутат вар, хIьта 1-ча марта хургдолча хоржамашка 6071 депутат хоржаргва. Советашта кхы а дикагIа шоай декхар кхоачашде могаргдолаш волокитанеи бюрократизманеи духьал хоадам боллаш къовсам а лелабеш, къахьегамхошта эшарий дукхагIа йоакхо е декхарийла ба уж.

ХIанз хоржамий кампанех лоархIамера гIулакх — депутаталла кандидаташ увттабелга, йистедаьннад. Предприятешка, колхозашка, учрежденешка хиннача хоржамашта хьалхарча собранешка къахьегамхоша шоай кандидаташ хержаб. Уж ба партен а халкъа а боккха тешам тIабилла мегаргбола, Даьхе бахьан долаш хьинаре къахьегарца, общественни гIулакхе дика дакъа лацарца шоаш безабалийта нах. Уж ба партени правительствони кулгалхой, промышленностеи юрта боахамани новатораш, Iилмани, литературани, искусствони деятелаш, партийнии советскии болхлой, маIанахи кхалнахи, тайп-тайпара ханаш йола, тайп-тайпарча къамех бола нах.

Иштта, «Октябрьнефта» шоллагIча промыслаи Грозненски вагонни депони коллективаша РСФСР Лакхехьарча Совета депутатий кандидаталла оттабаьб «Октябрьнефта» шоллагIча промысла оператор нов. О. М. Мазурини, Урус-Мартановски районерча «Горец» яхача совхоза доярка нов. Т. М. Кадиеваи.

ДикагIа барех бола, наьха вахархьал тоадара тIехьа хьинаре хьегача къиIа шоай цIераш дIайовзийта бола халкъан къонгаши маьхкарийи ба городийи, районийи, юртийи, поселковии къахьегамхой депутатий Советашка харжа оттабаьраш а. Уж ба коммунистийи парте боацарийи блока кандидаташ. Грозненски городской Совета депутатий кандидаташта юкъе ба «Красный Молот» завода токарь нов. Ахматханов, Iилма-тохкама мехкдаьттан института директор профессор нов. Бабуков. Райсовета депутатий кандидаталла Шалински районе «Джалка» яхача совхоза 2-ча бригадан звеньевой нов. Зармаев оттаваьв, Сунженски районе «Заветы Ильича» яхача колхоза колхозница Галаев Мовлатхан оттаьй, Надтеречни района цIи хезза бола дояркаш нн. Салтаеваи, Гмыринаи оттабаьб, иштта кхы дукхха бараш а ба царца.

Социализм котъяьннача мехка мара хила йиш йолаш дац иштта тайп-тайпара говзалаш йола, тайп-тайпарча къамех бола нах Iаьдала гIулакхаш леладе хоржилга.

ХIанз хоржамий комиссешка кандидаташ дIаязбелга йистедаьннача хана, толамца кампани дIаяхьара доккхий декхараш тIадувш партийни организацештеи агитатораштеи.

Агитатораш декхарийла ба харжархошта ССКП XXI съездо даь Iалальмате боккха лоархIам бола соцамаш дIадовзийта, коммунизман гIишлош хьалъяра план кхоачашйира уж оарцагIа баха, хIьта депутаталла оттабаьча кандидатий гIулакхаш, дIадовзийта, цхьанне санна массане а хоржамаш хулача дийнахьа цу кандидаташта кхадж тасса уж тIахьеха.

Наха юкъе беш бола агитационно-пропагандистски болх айбе а, йизза цун хьалхле лелае а, хьалха хоржамий кампанеш йолча хана Iоаяьча опытах шерра пайда эца а декхарийла я партийни организацеш.

Агитаторашеи пропагандисташеи — наьха коммунистически кхетам лакхбара партена тешаме новкъостал дераша — шоай низ кхо ца беш, хьинар совдаьккха аргIагI хулача Советий хоржамашка коммунистийи парте боацарийи блока кандидаташа керда котало яьккхар Iалашдергда.

Паччахьалкхенна доал дара бокъо къахьегамхошта еннача Советски демократен байраккхаца, вай халкъ ше мехка да хиларца ший баьччан — Советски Союза Коммунистически партен хьалхленца дода советски Iаьдала моттигашкара органаш хоржача денга.

Сменах 2,5 норма

ССКП XXI съезд хиннача деношка лакхара балха толамаш даьхад орден йолча Грозненски нефтеперерабатывающи завода 1-гIча цехе лабораторен коллективо. Химикашеи лаборанташеи нийсеи дикеи болх барга хьежжа дика хул установкан технологий болх, арахецача продукцен дикал.

Съезда хьалхара социалистически ях ше лоацача хана балха планаш 140 процент кхоачашъе аьнна декхараш тIаийцадар коллективо. Шоай декхараш сийленца кхоачашду химикашеи лаборанташеи. Масала, январски план лабораторен коллективо 182 процент кхоачашъяьй. ССКП XXI-гIа съезд хиннача деношка 2,5 норма йоаккхаш кхоачашъяьй цо ший задани.

Къаьстта дикача балха хьокхамашца белгалъяьннай 1932 шера денз заводе болх беш йола Любовь Абрамовна Алавердова. Иштта нийсеи дикеи ший болх беш из дукхха хана денз хьаена хиларах правительствос ши медали Цeча байракха ордени еннай цунна.

1956 шера Грозненски мехкдаьттан институт йисте а яьккха лаборанткалла болх беш йолча Евгенья Климовас дукха хьехам ийцаб Алавердовагара. Съездо болх беча деношка иштта дикача хьокхамашца белгалбаьлар 25 шера тарггa лаборатореe балхаш деш хьабоагIа химикаш И. Абрамeнко, Н. В. Малафеева, лаборанткаш К. П. Филиппова, М. С. Татарина, кхыбараш.

ХIанз РСФСР-а Лакхехьарча Совете а моттигерча Советашка а хулча хоржамий сийна социалистически яхье а яьнна, къахьегаш я коллектив.

Н. ГЛУХОВ.

1959 шерара план ханал хьалха кхоачашъергья

1959 шера—семилеткан хьалхарча шера — план ханал хьалха кхоачашъяра тIехьа социалистически ях йоаржаярна Грозненски Нефтемаслозавода къахьегамхоша даь кхайкарал массане чIоаггIа къоабалдеш тIа а ийца, цу яхьа юкъебаха лаьрхIача Грозненски локомотивни депорча болхлоша, инженерно-технически болхлоша, гIулакхерча наха доккхий декхараш тIаийцад.

ТIаийцача дукхкача декхарашта юкъе да 50 эзар сома пайда паччахьалкхенна лургболаш йола 75 рационализаторски предложени балха юкъе йоалаелга, йиъ квартира йолаш дола ши цIенош укх шера 5 декабрга кхачалехьа хьалдаь доахилга.

Чурча кхоачамех пайда дикагIа эцарца а машинашта хьекха даьтташ кходарца а цхьа миллион сом ахча кходергда паччахьалкхенна.

Г. АНОХОВ.

Советски Союза Коммунистически партен XXI-гIа съезд

ССКП аргIан йоацача XXI-ча съезда

РЕЗОЛЮЦИ

(Чулоацам)

Коммунистически партен XXI-ча съездо цхьа барт а болаш тIаийцар «1959—1965 шерашка СССР-а халкъа боахам дегIабоалабара контрольни цифрех» йолча новкъоста Н. С. Хрущева докладах йола резолюци.

Съездо могайир новкъоста Н. С. Хрущева тезисаши доклади, цо тIаийцар 1959—1965 шерашка СССР-а халкъа боахам дегIабоалабара контрольни цифраш, съезд хьажийта оттаяь а съездал хьалха йийца а йолча тезисашта юкъедихьа хувцамаши тIатехараши шоашца а долаш. СССР-а халкъа боахам дегIабоалабара ворхI шера йола план партен генеральни лини вай ханарча этапа бокъонца юкъе яхьар да, яхаш белгалдоах резолюце тIа. Съездо берригa а бизза а могабир Центральни Комитето баь болхи чухьанахьарча а арахьарча а политике цо даь доккхий гIулакхаши. Партен Центральни Комитето берригa болх баьб коммунизм хьалъяра декхараш чакхдоахача марксистски-ленински теори творчески юкъейоалаяра ларда тIа, дукхкача наьха опыт кIоаргга йовзара а халкъа вахарца хадданза бувзам лоаттабара а ларда тIа.

Съездо цхьа барт а болаш могадир Маленкова, Кагановича, Молотова, Булганина, Шепилова партен цхьоагIо йохае а партии мохки ленински новкъара баккха а гIийрта, партена духьалара группа гучаяьккхачеи идейно йохаяьчеи ЦК-а июньски (1957 шера) Пленумо даь партес а халкъо а хьаллаьца хинна соцамаш.

Советски халкъо яьхача котталоний итогаш еш, XXI-ча съездо белгалдаьккхар, цо турпала лоаттабаьча къовсамах а хьийгача къих а хьахинна кертера дар цо хьаьь керда общество—социализми цу обществога хьежжа йола политически строй — советски социалистически паччахьалкхеи хилар.

Укх ворхI шера коммунизм хьалъелга шерра дIадахьа торо хулийташ хIама хьаду низаш, социалистически производственни гIулакхаш, культура дегIаенай СССР-е.

Укх ворхI шера партена хьалхашка латта кертера декхараш белгалдаьхар съездо.

Экономически хьакъехьа — мехка хIама хьаду низаш масса оагIорахьа дегIадоаладар, коммунизман материально-технически лард йоллача кертера боккха гIа ловза а капиталистически мехкашца лоаттаеча маьршача экономически яхье СССР-а котало Iалашъе а торо хурийолаш, еза-йоккха индустри массарел а тIех дегIайоалаяра наькъаца продукци йоаккхилга лакхдар. Мехка экономически потенциал лакхъяро, дIахо а халкъа боахама массадолча доакъошка технически прогресс чакхъяккхаро, общественни къахьегама овсарле хадданза дегIайоагIаш хиларо халкъа вахара хьал лоархIам боллаш лакхдергда.

Политически хьакъехьа — дIахо а советски социалистически стройи советски халкъа цхьоагIои чIоагIъяр, уж кхы а чIоагIагIа кхотадар, коммунистически общество хьалъеча советски демократи, дукхкача наьха денал а цар къахьегама хьинар а дувцача общественни организацей бокъонаш шеръяр, партени социалистически паччахьалкхени организаторски а кхетама а балха лоархIам лакхбар, болхлойи ахархойи цхьоагIо, вай мехкарча халкъий доттагIал мамогга чIоагIдар.

Идеологически хьакъехьа — партен идейно-кхетама болх айбар, эггара хьалха кхувш йоагIача тIехьен а лакхбеш, къахьегамхой коммунистически сакхетам лакхбар, уж къахьегамца, советски патриотизманца, интернационализманца коммунистически уйла йолаш кхетабар, наьха кхетама чухь капитализмах юхедисаь гIулакхаш а уйлаш а дIадахар, буржуазни идеологеца къовсам лоаттабар.

Дунен халкъашта юкъерча гIулакхий хьакъехьа — тайп-тайпара социальни системаш йола мехкаш машарца дахара ленински принципа ларда тIа машар лорабара а; из чIоагIбара а, халкъаш тIема кхерамах лорадара а тIаерзаяь йола арахьара политика майоагIара нийса дIаяхьар, «Шийла тIом» дIабаккхар а халкъашта юкъера кхоxкам мелбар а, дунен социалистически система а халкъий вежарашха дола доттагIал а мамогга чIоагIдар.

Укх ворхI шерара кертера дош да, йоах резолюцен тIа, социализмо капитализманца лоаттаеча машарерча экономически яхье мамогга чехкагIа котдовлар.

Халкъа боахам дегIабоалабеча хиланза яргйоаца пропорцеш йийцар съездо. ВорхI шерарча плана тIа промышленноста валовой продукци 80 процент лакхъе лерхI, цукха «А» яхача группах (производствон средстваш хьаяр) — 85—88 проценти «Б» яхача группах 62—65 проценти лакх а еш. Юрта боахама валовой продукци ворхI шера чухь 1,7-зза лакхъяла еза. Лаьттанцарча балха тIехь кертера дар тIехьа тIайоагIача хана а ялат дукхагIа хьувкъийтилга хургда.

Резолюце тIа йоах, ворхI шерара план кхоачашъеча а коммунизман материально-технически лард йоллача а кертера дар керда техника юкъейоалаяр, производственни балхашта комплексни механизации автоматизации яр, халкъа боахама дерригача доакъошта специализации кооперировании яр да.

ВорхI шерарча плана тIа лерхI еррригача союзни республикай боахам Iалальмате чIоагIа дегIабоалабе, цо къьгга хьахьокх дерригача халкъий экономикеи культуреи масса оагIорахьа дегIайоалае шерра торонаш Iалашъеш йола ленински къамий политика; ворхI шерарча плана кертера декхар — общественни къахьегама овсарле лоархIам боллаш лакхъяр да.

ВорхI шерарча плана тIа оттадаьд национальни доход 62—65 процент дегIайоалае, цо йиш хулийтаргья наха эша хIамаш дукхагIа хьае, цу хIамай фонд ворхI шера чухь 60—63 процент лакхъялийта, болх беш волча сага юккъера лаьрхIа болхлойи гIулакхерча наьхеи реальни доходаш 40 процент, хIьта иштта колхозникий реальни доходаш а 40 процентал кIезигаIа йоацаш лакхъе. ЛоархIам болаш лакхде лерхI кIезига а доагIача болхлоштеи гIулакхерча нахаи луш дола алапи, къавелча доагIа пенси мамогга лакхде а наха чубахеи коммунальнии цIенош хьалдела, и. кх. шерде а лерхI. Резолюце тIа оттадаьд балха ди а балха кIира а лоацдара гIулакхаш чакхдаха, бахача нахагара йоаха налог дIаяккха.

Коммунистически общество хьалъеча хIанзарча хана тIа-тIа а лакхлу Iилман лоархIам, аьннад резолюце тIа. Карарча ворхI шера чухь дIахо а дегIайоагIаргья социалистически культура.

Резолюце тIа йоах, вай мехка социализм йизза а шеко йоацаш а котъяьннай. Партен хьалхленца советски халкъо яьхача социализман коталонаша торо хулийт планах мадоаггIара коммунизмага довла.

Коммунизм хьалъяра хIанзарча хьалашка материальни рузкъаш дIа-юха нийсдара хьакъехьа хьалхле лелаеш юс хIаране шийна могар де деза, хIаранега хьийгача къига хьежжа рузкъа а кхоачаргда, яха принцип. Мел эшаш йола хIамаш шортта йолча а берригaча наха шоай лоIамегIа хьадоагIача рузкъанга хьежжа доацаш шоашта могачох къахьегача а хана, рузкъа дIа-юха нийсдергда хIама хьаду низаш дегIадахкарга хьежжа.

ХIанз социалистически паччахьалкхен гIулакх дегIадоаладеча кертера гIулакх да демократи мамогга дегIайоалаяр, яхаш белгалдоаккх съездо. ХIанз паччахьалкхен органаша кхоачащдеш дола дукхха гIулакхаш долхаш-долхаш общественни организацешта кара гIоргда.

Паччахьалкхен органашкара цхьадола гIулакхаш общественни организацешта кара дахаро коммунизм хьалъеча социалистически паччахьалкхен бола лоархIам лаьгIбергбац. Советски паччахьалкхен кхы а дукхагIа йиш хургья вай строян материальни лард йолча экономикана теркам тIабахийта. Из декхарийла я машар лорабара а мехка оборонан а хьакъехьа дола къаьстта лоархIам бола декхараш кхоачащде, хIанз агрессивни империалистически лагерь йолча хана ший тIема низаш — армии флоти чIоагIде а дикагIа кийчде а декхарийла я из. ЧIоагIъянза яргьяц паччахьалкхе кхерамах лораю органаш а.

ВорхI шерарча плано социализман капитализманца йолча экономически яхьа юкъе керда этап хьаел, йоах резолюце тIа. Из план кхоачашйича Советски Союз продукцен кертера тайпаш арахецара хьакъехьа Американ ВIашагIкхийттача Штател хьалха а яргья, хIьта кхычар хьакъехьа хIанз цар йолча промышленни производствон боарама гарга а гIортаргья. Цу хана чухь юрта боахама кертера продукташ яхара а цхьан сага сих лаьрхIа уж дукха хилара а хьакъехьа США хIанз болча боарамал тIехдовргда вай. ВорхI шерара план кхоачаш а тIехкхоачаш а йича, хIьта иштта халкъа демократен мехкий экономика чIоаггIа дегIаеча, дунен социалистически системо дунен тIа мел йоаккхача промышленни продукцех ахалел совгIа продукци а йоаккхаргья, материальни рузкъа хьадара хьакъехьа дунен капитализман системал кот а яргья.

Толам боллаш дегIадоагIаргда дерригa социалистически мехкаш, тIаккха царна а вай мехка санна, коммунистически общество хьалъергйола ха гарга гIортаргья. Советски Союзо ший кертера декхар лерхI тIехьа тIайоагIача хана а социалистически мехкий цхьоагIо чIоагIъеча, царна юкъе айхха экономически культурни бувзамаш дегIадоаладеча новкъостал дар.

ТIом хиланза баргбоацаш бац аьнна партен XX-ча съездо яь вывод, йизза бакъхинна лерхI съездо. Социалистически лагера мехкаша даьхача кердача толамаша дегIа а доаладергда, чIоагI а дергда дерригача дунен тIара машар беза низаш.

Цхьабакъда империализмо тIом хьоабе тарлургдолаш да, тIемах кхерам бац аьнна лерхIа йиш а яц. ТIема кхерам хьагуча бувла кертера хьаст ше болаш латт американски империализм дуненна доал де гIерта агрессивни гIулакх.

Империалистически агрессорашта духьал йохалургйоаца чIоагIаленаш увттаеш йола Советски правительствон машар беза ленински арахьара политика могайир съезо. Резолюце тIа йоах, халкъаш фийла хила деза, реакци тIагIортара а кердача тайпара юхахила тарлургйолча фашизман кхерама а меттахьа хIама тоха кийча хила деза уж. Фашизман кхерама духьалара эггара тешамегIа йола чIоагIало — демократически низий цхьоагIо я, эггара хьалха болхлой классан яр а йолаш.

Югославен коммунистий союза ревизионистски программа массайолча марксистски-ленински партеша чIоаггIа харцъеш хилар белгал а доаккхаш, съездо лерхI, коммунистически болама чухь хIанз эггара боккхагIа бола кхерам ше хиларах тарра ревизионизм гучайоаккхилга дIахо а хьош, марксистски-ленински теори творчески юкъейоалаяра духьале еча, из дукхкача нахах хоадаеча догматизманцеи сектанствоцеи лоаттабу къовсам мелбалийта йиш йоацаш хилар.

Резолюце тIа белгалдоаккх, цIаккха ца хиннача тайпара цхьоагIо йолаш, кхотаенна, керда Iалальмате доккхий декхараш толамца кхоачашдулургдолаш вай парти ший XXI-ча съездага ена хилар. ВорхI шерара план кхоачашъяро дIадехаргда дIахо а идейно-политически организаторски берригa болх лакхбар, советски халкъа творчески низаш оарцагIа дахар.

Коммунизм хьалъяра программа кхоачашъеча боккха лоархIам болаш хила еза къахьегамхой депутатий Советаш, профсоюзаш, комсомол.

Резолюце тIа белгалдоаккх, хIанз Коммунистически партени советски халкъеи кертера декхар СССР-а халкъа боахам дегIабоалабеш йола ворхI шера план йизза кхоачашъяр долга. **(ТАСС).**

СУРТА ТIА: ССКП Хьалхарча секретара новкъоста Н. С. Хрущевс яьча докладах йола резолюци тIаэцаш ба съезда делегаташ.
В. Егоровеи В. Савостьяновеи сурт. ТАСС фотохроника.

КРАСНОДАР. Кубане дукхагIа хулаш латт культурни-просветительни учрежденеш. Краян юрташкеи, станицашкеи, поселкашкеи 8 миллиони 975 эзари том книжкаш чудолаш 1987 библиотека вIашагIъеллай. Юрташкара библиотекаш вIашагIйохкаш колхозашта доккха новкъостал ду Краснодарски краевой библиотечни коллекторо. ДIадахача шера коллекторо краян колхозашкеи совхозашкеи дIадахийтад 3 миллиони 705 эзари сом мах бола тайп-тайпара литература.

СУРТА ТIА: юртий библиотекаш вIашагIъеххкача Краснодарски коллектора отделе. Аьрдехьара аьттехьа — комплектовщицаш Надежда Неберикутьяи, Екатерина Лебедеваи, Луиза Пущинцеваи станицашка дIадахьийта книжкаш кийчдеш боахк.

Е. Шулепова сурт. ТАСС фотохроника.

Оаха кхадж тоссаргба Кадиева Тамарийна

РСФСР-а Лакхехьарча Совета депутатий кандидаталла оттаяь нов. Кадиева Тамара ший харжархой болча ена хилар. ЧIоагIа гIадбахарца чакхдаьлар кандидатеи харжархойи вIашагIкхетар.

ВIашагIкхетара собрани хьайийлар къаьнарча харжархочо Г. И. Аноховс. Цо йоах, № 813 йолча Грозненски-Орджоникидзевски округе депутатий кандидаталла дIаязъяьй Кадиева Тамара, из ше раьза хинна.

Доверенни йолча инженера нов. Терентьевана дош лу. Наха чIоагIа ла а дувгIаш, кандидата биографи ювццо. 14 шу даьлча гIоне болх бе йолаеннай Кадиева. Цо болх баьб Талды-Курганскi областерча ЦхьоалагIча Мая цIерахча колхозе шекар доаккха свеклаш дIаювча звеньевой йолаш, свекла чIоагIа хьувкъийтарах дукхаза а премеш еннай цунна. ЦIаеча денз «Горец» яхача совхозе доярка йолаш болх беш я Тамара. Болх дика бу цо. Из дукха еза наха. ДIадахача шера ше деттача доахангара планал совгIа 11 эзар килограмм шура яьккхар цо. Нов. Терентьевас харжархой тIахьех Даьхен дикача йоIа Т. М. Кадиевана шоай кхадж дIабала.

ДIахо къамаьл ду нов. Мисерхановс. Цо йоах, нов. Кадиева тха собране депутатий кандидаталла оттайича тхо раьза хилар, хIана аьлча, цо ше кхо ца еш шийга кхаьча болх дика бендаь. Нохч-ГIалгIай мехка йизза йоI я из. Иштта бола нах харжа беза советски паччахьалкхенна доал де. Тхо раьза да из харжа.

Цул тIехьагIа къамаьл дир къонача харжархочо Сидорова Антонидас.

— Хьо санна йолча сага, Тамара, дог раьза а долаш кхадж тоссаргба аз, — йоах цо Кадиева Мустапай Тамарийга.

Пенсионер волча нов. Дорошкевича йоах:

— Къахьегам дукха безача, нохчий къонача йоIа, Даьхе бахьан ше кхоаргйоацача Кадиевана сай кхадж дIалургба аз. Хьай харжархошца айхха бувзам лоаттабеш, царца каст-каста вIашагIкхеташ, къахьегамхой хаттарашка чIоагIа ладувгIаш хила еза хьо, аьнна декхар тIа а дул цо шоай кандидата.

Собране къамаьлаш дир кхыча харжархоша а.

Харжархоша чIоагIа тIоараш техар нов. Кадиева къамаьл де трибуне отташ.

— Дукха деза новкъостий, доккха баркал оал аз шоана сох тийша оаш шоай кандидаталла со оттаярах. Аз дош лу шоана сайх шо тешар доа ца де. Даьхе бахьан, къахьегамхой ираз бахьан се кхо ца е, — аьлар нов. Кадиевас. Харжархоша чIоагIа тIоараш тох.

Харжархой собрани йисте яьлча, художественни самодеятельноста концерт хилар.

С. ВОРОНИН

ССКП XXI-ча съезда решенеш дег тIара къоабал а еш

Коммунизмага бодача наькъа тIа

Дерригача вай советски халкъаца цхьана ворхI шера йола план кхоачашъе болабеннача «Красный молот» яхача завода машиностроителаша шоай низ ца кхобеш къахьег. Балхах мукъа йолча минуташка берригаш а вIашагIетталуш цар ювцаш шоай завода, ерригача вай Даьхен перспективаш. МоллагIча цехе цига чуваьлча, укх деношка къахьегамхоша гIозбаьнна дувцаш хьахоз коталонца вай коммунизмага долхаш хиларах дола дешаш.

Праз долаш ха я вай дахар. БIаь шераш дIадахачул тIехьагIа вай тIехьенаша гIадбаха дешаргда советски наха леладаь турпалера гIулакхаш. Хьаькъал долча дикача наха дагалаьтта йола шерра коммунизм хьалъе йоалаенна ха хьатIакхаьчай. Бахьан долаш дац ССКП XXI-гIча съездо болх беш хиннача деношка миллионаш болча наьха уйлаш Москвагахьа, Кремлъгахьа леста хинна хилар.

Съезд йистеяьнначул тIехьагIа цо оттаяь исторически резолюци де лаьрхIача шийи доккхийча гIулакхаща дерригa дуне гIаддуташ, советски наьха хьинар айдеш дIахо де дезарий программа а хинна дIаэттай. Вай дерригa халкъ, дог гIоздаьнна, ворхI шера йола план кхоачашъе доладелар, из кийча да ханал хьалха из кхоачашъяь яккха.

ВорхI шера йолча планах къаьстта дукхагIа дегIайоалае лаьрхIай мехкдаьттан, газови, химически промышленность. ДикагIа йолча кердача техникаца машиностроителаша Iалашбарга хьежжа камаьхала яргья нефтяникийи химикийи. ДегIаухаш латтача мехкдаьттан промышленностенна оборудовани лоаттаеш я «Красный молот» яха завод. ДIахо йодача хана кхы а дукхагIа кхоачаргья нефтяникашка керта машинаши оатхалаши.

Заводо арахецаш йола продукци вай Нохч-ГIалгIай чу кхоачам баь ца Iеш, Советски Союзерча а халкъа демократен мехкашкарча а дукхача мехкдаьттан районашка а кхоач. ДикагIа йола оборудовани хIара шера дукхагIа арахецарна, партес яххача тайпара, механизаци, автоматизаци, технологически процессаши балха юкъе йоалайинза а къахьегамхой творчески активность лаккхийинза а яргьяц. ВорхI шера чухь 31 процентал лохехьа йоацаш къахьегама овсарле лакхъерг йолаш дола декхараш кхоачашде болалу машиностроителаш.

ДегI ца кходеш къахьегарна хьинар чудоссадаьд ССКП XXI-гIча съездо. Денгара ди массаза дала балха совле йоахаш хьабоагIа завода къахьегамхой. Цар дош деннад ворхI шера йола план 5—6 шера кхоачашъе, аьнна.

Ший дош кхоачашдеш йола коллектив

Ший декхарех дика лоархIаеш хьаенай Грозненски химически заводерча № 32 йолча цеха коллектив. Партен XXI-гIча съезда сийна шетIаийца хинна социалистически декхараш сийленца кхоачашдир цо, 300 тонна меттел 396 тонн планал совгIа этилови спирт ара а хийца.

Январь беттара план 25 январе кхоачашъяь яьлар начальник О. Кузнецов вола «А» смена. Иштта дика болх бу цу сменацарча аппаратчикаша Алексашинас, Антоновас, смена мастеро Яблоковс, кхыбараша.

1965 шерга кхоачаш хIара шера синтетически спирт арахецилга шозза алсамдаккха, къахьегама овсарле 10 процент лакхъе аьнна декхараш тIаийцад цеха коллективо. ХIаьта 1959 шерара—семилеткан хьалхарча шерара — план 45 ди ханал хьалха кхоачашъе аьнна дош деннад цо. Тешам ба из декхар а цо сийленца кхоачашдергхиларах.

Шоайла яхье а бувлаш болх бу цар

Доккхий балха толамаш доахаш къахьег Грознерча хлебокомбината номер шиъ йолча завода коллективо. Диъ шу да Овчарук Валентинас цу завода производстве заведующел болх бу. Дика йовз из хлебокомбинате. Массаза хьинар долаш къахьегарца план кхоачашъяь ца Iеш тIехкхоачаш а ю цун барттайнача коллективо.

Съезда сийна яхье яьннача шоллагIа маькх еча заводо январь бетта 130 процент кхоачашъяьй производстван план, цу юкъа ворхI тонн хьоара экономи а еш.

Заводе дика лоархIаш бригадаш я мастера Мнацакановеи Кумачевеи бригадаши, Подколзина кулгалду комсомольско-кагирхой бригадеи, мастера Шаповалова бригадеи. Цу бригадай болхлошта юкъе хьалхле лелаеш хьабоагIа тестовод Петрова, печная Шельпякова, Шепелева, Карпухина, Мусик, кхыбараш.

Мастера Подколзина кулгалду комсомольско-кагирхой бригада мамогга чIоагIагIа къахьегаш я хIанз коммунистически къахьегама бригада яха сийлен цIи яккхара.

Массаза а шоайла чIоагIа социалистически яхье а ювлаш болх беш я хлебокомбината шоллагIчеи цхьоалагIчеи заводий коллективаш.

Заведующи Коровянская Галина йолча цхьоалагIча маькх еча завода къахьегамхоша а толам болаш кхоачашйир январь беттара шоай балха план. ССКП XXI-гIа съезд хьаеллача денга январь бетта тIехдика производственни совгIаташ дахьаш накъа ера завода дикагIа йола мастера Шелкоплясовас кулгалду кхоалагIа бригада. Цу бригаданна 1958 шера республикан Централъни лабораторес ерригача вай республике гIолла хьалхара моттиг хьожаяьй. Къаьстта дика къахьийгар бригадаца печная йолча Сергиенкос, тестовода Болдыревас.

Альховика Антонидас кулгалду цхьоалагIча завода комсомольски-кагирхой бригада коммунистически къахьегама бригада аьнна сийлен цIи яккхара язъенна къахьегаш я. Дика болхлой ба цун бригадацара тестовод Петриковаи, печная Коноваловаи, иштта кхыбараш а.

ТIехь-тIехьагIа дукхагIеи балха овсарал тIаккхеташи къахьег завода болхлоша.

А. ДОДОВ.

Партес хьалхашка оттадаь декхар кхоачашдергда

Iалаьмате чIоагIа дегаш гIоздаьхад советски наьха исторически решенеша. Дукха миллионаш долча вай халкъа дагалаьттар да цар тIа белгал мел даьр. Цудухьа лаьрххIа а боккхача безамца а ладувгIаш бар городашкареи юрташкареи къахьегамхой, коммунизм хьалъерий съезд, аьнна цIи йолаш вай мехка а вай Коммунистически партен а сийлахьча исторена юкъеяхача XXI-гIча съездо хIара денна беча балхага.

Къахьегаме тIехдика толамаш дахарца сий дир Наурски МТС-ерча механизатораша партен XXI-гIча сезда. Еррига машинно-тракторни парк съезд хьаелла ди тIакхоачача ханна кийчъяь хулийтаргья аьнна шоаш тIаийца социалистически декхараш 20 январе кхоачашдир цар. БIаьстан юхьера культураш дIаерна кийча я еррига трактораш, нохараш, культиваторараш, сеялкаш, кхыйола фу дIадувш йолча агрегаташта тIехьаювзаш йола машинаш.

Съезда хьалхарча яхье дакъалоацаш хиннача механизатораша Толмачев Федора, Абдуллаев Махьмуда, Г. Востриковс шоай сменни нормаш шозза тIехкхоачаш а еш ханнахьеи дикеи ремонт йир двигателашта.

Партен XXI-гIча съезда исторически решенеша кхы а дикагIа къахьегарна хьинар айдаь бола колхозий кхашкара къахьегамхой хIанз коммунистически хьисапе баха а болх бе а аьнна къахьегаш ба. Шерра коммунистически общество хьалъярна коммунистически партес советски халкъа хьалхашка оттадаь доккхий декхараш цар кхоачашдерг хиларах тешам ба.

Эггара хьалха кхоачашданза даргдоаца декхараш а даь шоашта хьалхашка оттадаьд механизатораша бIаьстан юхье ялаташ дIадувлга дика чакхдаьккхар, толашагIа долча агротехнически Iилманна карагIдаьннараш массаза а балха юкъе кхахьар, семилеткан хьалхарча шера еррига юртбоахама культураш дика хьувкъаяр, кхы а йоккхагIа йола доакъарий база Iалашъярна колхозни животноводашта новкъостал дар, иштача гIулакхаща дулх, шура, фуаш, тха алсамдахар.

Беррига советски нах санна, берригача колхозни ахархоица цхьана кердача новкъа а баьнна коммунизмага болх механизатораш.

Съезда решенеш кхоачашъераш...

ССКП XXI-ча съездо советски халкъана хьалхашка оттадаь декхараш сийленца кхоачашдеш боахк Назрановски совхозера къахьегамхой. Укх шера хьалхарча кварталах пачхахьалкхенна дулх дIадалара план 200 процент кхоачашъяьй цар. Совхоза масса йолча отделенешка ювцаш я съезда материалаш. Съезда сийна шоаш тIаийца хинна декхараш сихбенна кхоачашдеш боахк хьайбаш леладераш. Духхьал цхьан январь бетта 369 центнер шура яьккхай цар, кварталах 700 центнер мара яккха ца езача. Планах 65 центнер яккха езача 78 центнер шура яьккхай Экажкъонгий юртарча нов. Кациев керте латтача хьайбаш леладерий коллективо. Иштта дика къахьийтад Iаьлий-юртарча, Яндаререча хьайбаш леладераша а.

ЛЬЯНОВ М.

Грозненски районерча дикагIа болча доярками юкъе я «Аргун» яхача совхозера дояркаш Тельпук Прасковьяи цун ши йоI Марияи Екатеринаи.

Де деззача тайпара доаханна гIулакх деш хиларах цар вIаштIехьа даьлар 1958-ча шера шоаш тIаийца декхараш тIехкхоачашде. Укх шера лаккхара декхараш тIаийцад доярмаша. ХIара беттача Iаттагара 4000 килограмм шура яккха лаьрхIад Марияс укх 1959-ча шера. Цул дукха кIезигагIа доацаш декхараш тIаийцад Марияй нанас Прасковьяси йишас Екатеринаси. ХIанз партен XXI-ча съездо укх кердача семилетках советски халкъа хьалхашка оттадаь декхараш кхоачашдарна шоай бола низ тIабахийта къахьегаш ба уж дояркаш.

Сурта тIа: (аьрдехьара аьттехьа) Екатеринеи, Прасковьяи, Марияи.

КУИМОВА сурти тексти.

Сийдолаш ба къахьегам

Вай советски мехка санна сийдолаш бац къахьегам цхьанна а мехка. Хьаьнал къахьегамхочун сийдеш да вай советски халкъ.

Укх деношка моттигашкарча советий хоржамашта хьалхара собрани хилар дахчах хIамаш еча Грозненски заводе. Собране къамаьл даьча нов. Потугина кандидатура елар Грозненски горсовета депутаталла Костюк Мария харжа. Из кандидатура хьаллаьцар завода бухгалтера Жамбулатовси станочника Архиповаси. Цул тIехьагIа къамаьл даьча Висаев Махьмада кандидатура елар Орджоникидзевски районни Совета депутаталла Дорошенко Варвара Ивановна харжа. Из харжа чIоагIа раьза болаш къамаьлаш дир Филоноваси Рябинковаси.

Цул тIехьагIа къамаьл дир Каверин Григоре. Цо аьлар: «Сона лов Плиев Солсабика Ахьмад Орджоникидзевски районни Совета депутаталла харжар. Комсомолец Плиев Ахьмад укх вай заводе балха веча денз шийи декхар тIехкхоачашдеш, шийгар хьокхам гойташ, цхьаккха а харцахьа хIама шийгар ца гойташ хьаьнал болх беш хьавоатIа». Каверина енна кандидатура хьаллаьца къамаьлаш дир нн. Саркисянеи, Федороваси.

Со теш, — аьлар Каверина, — вай коллектива шийх бенна тешам Плиев Ахьмада цIакхха а боаберт ца хиларах. Кхоккхе а кандидатура дегчура раьза а болаш хьаллаьцар завода коллективо.

М-С. ПЛИЕВ.

СИЙЛАХЬ-ВОККХА АНГЛИЙСКИ IАЛАМ ТАХКАРА-IИЛМХО ЧАРЛЗ ДАРВИН ВАЬ 150 ШУ ДОАЛ ТАХАН.

Агитколлективо дика болх бу

Iурра денз сарралца йийле хул Сунженски района «Заветы Ильича» яхача колхозера агитпункт.

Шоай балхах мукъа йола ха цига дIахьу кагирхоша. ХIара дийнахь аргI-аргIагIа хоржамхоша деча хатарашта жопаш телаш агитатораш а ба. Агитаторий балха юкъе доккха дакъа лоац комсомольцаша.

Дукха ха йоаццаш хиннача собране комсомольцаша дийцар хоржамхошта юкъе агитаци шеръяра дош. Собране вар ВЛКСМ-а Сунженски райкома инструктор. Ший къамаьлаца цо аьлар:

— Масса долча гIулакха юкъе хьалхле лелаеш хьабоагIа комсомольцаш. Цудухьа хIанз вай декхар да укх шера 1-гIча марта хургдолча хоржамашка вай юртарча дикагIа болча болхлошта тIехьа массаварг а голос дIаяларна тIахьеха. Из декхар вай кхоачаш а дергда.

Комсомольцаша дош делар цу лоархIамерча гIулакхах дакъа лаца. Цхьан вIашагIа а кхийтта цар яздир агитпункте а улицашка а хьалтоха лозунгаш, Iалащдир агитпункте доагаде дахча. ХIанзале а кийчъяьй кхажамаш чутувсаргдола урнаш, уж чуоттае кабинаш.

Агитпункте цIе кIадаш тIатейсача столаш тIа дада наха деша хоржамех лаьца эрсий а гIалгIай а меттала брошюраш, книжкаш, иштта кхыдола литература а. Хьалтеха да плакаташ, лозунгаш; гулбеннараштa ловза шахматаш а, шашкаш а, домино а я агитпункте. НаIарга йолла «1-гIча марта РСФСР-а Лакхехьарча Совете а моттигашкарча Советашка а къахьегамхой депутаташ хорж. Массаварг а хоржамашка гIо!» — яха лозунг.

Къаьстта агитаторски балха лоархIам беш ба комсомольцаш Булгучев Башир, Галаев Бембулат, Богатырев Тухан, иштта кхыбараш.

Шоашта тIачIоагIдаьча цIеношка чу а ухаш бахархошта цар дувц вай мехкара хоржамаш эггара нийсагIа хилар, кхадж тассар массане а декхар хилар. Иштта цар ювц Советски Союза Коммунистически партен XXI-гIча съезда материалаш, кхыдараш.

ГАЛАЕВ Хаматхан.

Партен XXI-ча съезда сийна тIаийдаь декхараш кхоачашдеш боахк

Коммунистически къахьегаман бригада аьнна сий дола цIи яккхарна шоай бола низ тIабахийта къахьегаш ба «Красный молот» яхача завода 13-ча цехера Червин Яков керте латтача бригадера токараш. ССКП XXI-ча съезда сийна лакхера декхараш тIаийцадар цу болхлой коллективо. ХIанз хIара сменах йолча деталаш хьаяра план 1,5-зза 2-зза кхоачаш ца еш болхло вац бригаде. 9-ча февраля 280 процентал тIех кхоачашйир шоай балха норма токараша Червин Яковси Филатов Григореи.

— Укх семилеткан план ханал хьалха кхоачашъярна тхоашка долча даькъах, дика къахьегаргда оаха, хIаьта коммунистически къахьегаман бригада аьнна тхоай бригадах цIи тиллийта а хьожаргда,— йоах нов. Червинс.

Ужжамо бола болхлой цехе хиларца вIаштIехьадоал хIара сменах йола план тIехкхоачашъе. БиълагIа бутт ба цеха хьинар долча коллективага дIа-юха тела завода цIе байракх йола. Январь беттара план 117,4 процент кхоачашйир болхлоша, кхы а дикагIа къахьийгад цар укх бетта хьалхарча итт дийнахьа.

— 4-ча цеха болхлой коллективо раьза хинна къоабалду кузнец Шавров керте латтача бригадо партен XXI-гIа съезд болх беш йолча деношка даьха балха толамаш, цу бригадерча болхлошка дIайха моаршал а лу», — уж дешаш хозаш дар 4-ча цехе. 31-ча январе цехе цIаккха ца даьхача тайпара балха толамаш даьхар Шавровс кулгалдеча бригадерча болхлоша. Мехкдаьттан оборудованена эшаш йола 01—2 яха 140 оатхал йир цар, 2-ча февраля 01—17 яха 72 оатхал а йир. Цхьан сменах йола норма иштта дика кхоачашъе мегадац хIанзалца цехерча цхьанна бригаданна.

Иштта дика къахьегарца белгалъяьннай кузнец Феногенов керте латта бригада а.

РСФСР-а Лакхехьарча Советеи моттигашкарча Советашкеи депуташ хоржача денга сийленца накъа баха лаьрхIад 13-ча, 4-ча, иштта кхыйолча, балха хьалхле лелаеча цехашкарча болхлоша.

Шовзткъа шу хьалхагIа

Сийлахь-йоккха Октябрьски социалистически революци хиннача хана, из революци котйоаккхаш а Советски Iаьдал чIоагIдеш а гIалгIай къамо даьча тIемех, Къилбаседан Кавказерча большевикашта а революцен тIемашта а хьалхле лелаеш хиннача Г. К. Орджоникидзес яздаьд:

«Сона дагайоагIа цхьа ха, IV-гIа съезд йистейоаллаш дар из, мовхарах ухкаш санна дар тхо; адамаш тхона тIехьа отташ а доацаш, кхерраш тхога хьежаш йола, тешшаме йоаца ха яр оз. Цу советски Iаьдал цхьаь дисача хана гIалгIай зIамига къам дерригa а советски Iаьдалгахьа даьлар. (Ди техча санна тIоараш техар).

Цу дIахо тхоах фу хургда ца ховш хиннача тешаме йоацача хана, дукхьал гIалгIай цхьа къам, юха ца хьожаш, тхона тIехьа даьлар... Дерригa а Кавказера кхы халкъаш тхо чIоагIа дезаш дар. цхьабакъда, советски Iаьдал бокъонца лорадара а чIоагIдара а хIама деш дацар. Уж дерригаш а кот малагIа воал ладувгIаш дар». (Г. К. Орджоникидзе хержа статьяши къамаьлаши, 1939 шера пачхьалкхен издательствос арахийца, оагIонаш 46, 61).

ХIана хиннад гIалгIай зIамига къам, Кавказа къамашта юкъе, массанел а бирсагIа, чIоагIагIа, пачхьа Iаьдалахи белогвардейцехи латаш а, Октябрьски революцена тIехьа долаш а, советски Iаьдал котдоаккхаш а?

Цу хаттара жоп дала, хьалха дIадаха гIалгIай истори кIезига-дукха кхетаде деза.

Кавказ дIа а лаьца пачхьа Iаьдал тIаденача хана цо гIалгIашкара дикагIа мел дола лаьтташ дIаьдаха помещикаштеи казакаштеи дIаденнад. ГIалгIашта юхе дита лаьтташ аьлеши, ораши, довкъаши долаш, гота йоаллае а кхы балхаш де а хала долаш, вогIа дола лаьтташ а хиннад, уж а Iалаьмате кIезига а хиннад. Цул совгIа дIадаханза юхедитача цхьадолча лаьттаех (Галашка, ДIаьхача-Къухьа, кхычахьа), уж пачхьа Iаьдала, помещикий, казакий а лерхIаш, шолха налогаш яхарал совгIа, боккха аренда мах а боахаш хиннаб. ХIаьта тайп-тайпара налогаши, доахани, жаи дага массаз доха а доахаш хиннад. Цу тайпара доккха боахама Iазап тIалоаттадеш хиннад пачхьа Iаьдало гIалгIашта.

Терски областен кертера хьакимаш а Iаьдал а чудолча Владикавказа (хIанз Орджоникидзена) гарга, гонахьа ухкаш гIалгIай юрташ хилар бахьан долаш, гIалгIай масса а хана пачхьа хьакимашта бIаргаштa кIал а хиннаб цунах халхетарашии Iазапи совдалар мара кхы гIойле а хиннаяц.

Лайи аьлийи юкъе а боацаш, берригаш а цхьатарра бокъонаш йолаши мукъеи баха Iамаьча гIалгIаштеи нохчаштеи дукха а халагIа хиннад пачхьа Iаьдала лоал а цунах доахка сага сийдоадеш дола гIулакхаш а ла, лоал а цун дукъ а ла Iамаьча черсашта, хIирашта иштта цу тайпарча кхыча къамашта долчул. Сага сий лакха лархIа Iамаьча, лоал леладе ца Iамаьча гIалгIашеи нохчашеи чIоагIа сийдоацаш лоархIаш да шод тохар, пхьарч Iер, бегашта а кхалсагах кулг тохар, иштта кхы дола сага сий доадеш дола гIулакхаш леладар. Из кхета а ца деш пачхьа хьакимо е казака ловрг доацача кIанта шод техача е цу тайпара сийдоаца хIама дича цо из даьр вувш ше абарг воалаш, тIаккха из саг абарг валалехь ваьхача юрта бIу а оттабийя, низаш деш дукха моттигаш хиннай пачхьа хана.

Пачхахьа Iаьдало а казакаша а даьчарел совгIа, шоай къахьегамхошта тайп-тайпара низаш деш хиннад шоай базархоша, кулакаша, моллаша.

Уж дерригаш а вIашагIтехача, пачхьа Iаьдало ла йиш йоацаш къаьстта чIоагIа низаш деш хиннад гIалгIай къахьегамхошта. Цудухьа Октябрьски революци хинначул тIехьагIа, цо шоашта мукъале яхьилга а пачхьа Iаьдала Iазап тIера дIадоаккхилга а кхета а даь, юха ца хьожаш советски Iаьдала доттагIий а хинна берригаш а цхьатарра цун моастагIех лата болабелар гIалгIай къахьегамхой.

Август бетта 1918-ча шера кIайча казакий а хIирий а бандаш Владикавказерча большевикех летача хана Орджоникидзес оарц а аьнна, оарцагIа бахача гIалгIаша новкъостал а деш летача большевикаша а гIалгIаша а кIайча казакийи хIририйи бандаш йоха а яь юха чIоагI а даь дIаоттадир Владикавказе советски Iаьдал. Цу хана гIалгIаша баьча тIемах Г. К. Орджоникидзес язду: «Аз цIаккха а къайлаккхихьадац гIалгIай къахьегамхоша баь тIом бахьан долаш советски Iаьдал юхаоттадаь хилар», яхаш (Г. К. Орджоникидзе хержа статьяши къамаьлаши, оагIув 39).

Пачхьа Iаьдало гIалгIашкара дIа а яьха казакашта дIаенна хинна гIалгIай юрташ большевикий новкъосталца юха хьалийцар гIалгIаша.

Цу тайпара, пачхьа Iаьдал а дIадаьккха, белогвардейцаш а бохабаь, шоай хьалха хинна юрташ хьалувцар бахьан долаш лаьттана а боахама а паргIата а байнна Советски Iаьдал юха а оттадаь 6 бутт баьккхар гIалгIаша цIаккха шоашка ца хинна паргIато, мукъале йолаш.

Революцен моастагIашеи, белогвардейцашеи, кIайча казакашеи цу хана шоашта мамогга революцена духьалара низаш вIашагIдоххкаш къахьийгадар казакаш бахача Кубанскии, Донскойи, Терскийи областешка. Цу областешка, пачхьа инаралашка Деникинага а кхы дукха барашка а хьалхле а йолаш вIашагIтъехка белогвардейщийи казакийи полкаш большевикий 11-гIа арми Астрахане Iотiехьашка а яьккха еррига Кавказ дIалаца дага йолаш йоагIар. Царна хетар Кавказе шоашта духьалбала низ бац аьнна. Черсийи хIририйи мехкашка гIолла, лоадама духьале йоацаш, цул совгIа черсий а хIирий а аьлаша, кулакаша, белогвардейцаша, цар халхароша тухаца-сискалца накъа ухаш, эскархой телаш, кхыдола гIо деш, ловзарга болхаш санна, атта тIехбайлар белогвардейцаш.

Шоай мехкашкара белогвардейцех байдда БатIал Калмыков хьалха волаш бола черсий большевикаш а хIирий керменисташ а кхыбараш а гIалгIай мехка сецар. ГIалгIай мохк къилбаседерча большевикий крепость яр. Г. К. Орджоникидзес язду: «Владикавказера арадаьлча тхо даха йиш йолаш бола, цаI мара боаца никъ гIалгIай мохк бар», — яхаш. (Г. К. Орджоникидзе хержа статьяши къамаьлаши оагIув 59).

Кот малагIа воал хьежаш даьгIача кхыча халкъий мехкашка санна или а оалаш чакхбаланзар белогвардейцаш юха ца хьожаш большевикий доттагIий а новкъостий а хинна дIаэттача гIалгIай мехка гIолла.

Белогвардейций хьалхара тоаба тIакхаьчай аргIа тIехьашка ядача гIалгIайи нохчийи юрташта Инаркъенеи СогIапченеи Долакоанеи.

— ГIалгIай, шуца дов, тIом бац тха, тхо большевикех лата долхаш да, шоай мехка гIолла тIехдовлийта тхо, аьннад, белогвардейцаша.

— Тхо а большевикаш а цаIаш да, тха мехка гIолла шо чакх а доврглац гIалгIаша а, аьнна, дов доладеннад аргIатIехьашкарча гIалгIаштеи белогвардейций бIунеи юкъе. Цига баьча тIемо чIоагIа бохабир белогвардейций бIу Летача белогвардейций эскарах наггахьа саг мара кIалхара ца воалаш, топашца а, товрашца а, шалташца, а боабир гIалгIаша. Цул тIехьагIа кхы цу новкъа гIолла тIом бе а бахьанзар белогвардейцаш.

Белогвардейций дукхагIа дола эскар, машин-новкъа гIолла Бэрса юрта а дена, цигара гIалгIанька нах бахийтаб, духьале а ца еш тха бIу тIех а балийта, шуца дов дац тха, аьнна. ГIалгIашта юкъера цхьабола эпсараш а, кулакаш а, базархой а, моллаш а, цар бар боаккха низ ба, ужаш эшабе а могарIдац вайна, тIехбовлийта беза уж, яхаш, хабараш дувцаш хиннаб, цхьабакъда гIалгIай къахьегамхоша уж човха а баь большевикаш а тхо а цаIаш да, гIалгIаша цIаккха а баь а бац тийшболх е бергбац, аьнна, жоп деннад белогвардейцашта.

Иоккхий топаш, пулеметаш, шортта пхезза ювла топаш, потронаш йолаш болча белогвардейцашта тIом болабир, гIалгIаша говраш а доахан а дохкаш ийяьча тайп-тайпарча топашца, 5 сом цхьан потронах телаш ийяьча потронашца.

Редантерча Лысы гора яхача лоам тIара йолаенна Бурона йисте гIолла чакх а яьнна Мочкъи-юртага а кхоачаш, хIирий отрашкена го а баькха ТIой-юртагеи Долакха-юртагеи а кхоачаш, цига гIолла тIех а яьнна аргIа-тIехьашка а йодаш, большевикийи, гIалгIайи фронт эттар белогвардейцашта духьал.

ЧIоагIа тIом бир белогвардейцашта духьал Владикавказерча цIеча эскаро, Молоканскии Курсии слабодкашка бахача болхлоша, машин-наькъа болхлоша, хIаьта баллалца лата аьнна Деникина бIуна духьала этта гIалгIай къахьегамхой а бар.

Белогвардейцаш шоай нонагIа бола низ Владикавказаи, ТIой-юртаи Долакха-юртаи тIабахийтар. КIира совгIа даькхар большевикашеи, болхлошеи, гIалгIашеи белогвардейцашта духьал тIом беш. Царна новкъостал деш, тIом беш бар Калмыковца черсий мехкара байдда баькха черсий, иштта баькха хIирий керменисташ, китайский отряд, большевики пехотни школа. Са чудоацаш санна майра латаш дукха белогвардейцаш боабир большевикашеи гIалгIашеи, кIезига уж а боабанзар.

Кхоачаелар гIалгIай потронаш, кхы уж хьатIая а эца а моттиг йолаш а яцар. ТIой-юрти Долакха-юрти йитанза ярг ца а хинна гIалгIаи а цига хинна большевикаш а тIехьашка баьлар. Цхьабакъда, шовзткъа совгIа гIалгIа, дийна а долаш юрташ ютаргьяц оаха аьнна чу а саица шоашта мамогга белогвардейцаш а боабир шоаш а баира. Цу маирачарна юкъе маирагIа болча кIантий денал, къонахчал, малх санна сийдола гIулакхаш дийца малха даха а илешца уж бувца а писателаш а поэташ а гIалгIай мехка кхуврг хиларах дог тийша ва со.

Лысы гора яхача лоам тIа денз Бурона йисте кхаччалца фронт а лаьца тIом беш бар ЖIаирахойи Мецхлойи шахьарашкара лоамарой. Ер тIема тIа вар, ер вацар, ер маьрагI вар, ер зовзагI вар ала йиш йоацаш, топ беиолларг мел вола сагIа тIехьашка ца боаккхаш майра тIом беш а вар. Царна командовать деш Гулиев Элмарза, Цицкиев Орца иштта кхыбараш а бар. Владикавказ а яьккха, Наьсаре а кара яха, цхьабола большевикаш гуржий новкъа гIолла Гуржи мехка дIа бахачул тIехьагIа, фронт Редант яха гIалгIаи юрт уллача лоам балама тIа чIоагI а яь белогвардейцашта духьала тIом беш бар ЖIаирахойи Мецхалойи шахьарашкара лоамарой. Белогвардейцаш гуржий новкъа тIехьашка баьннача большевикашта тIехьакхе а царна дов де а гIертар, цхьабакъда, лоамароша лоамашкара а бердашкара а тIом беш юха беттар. Цу тайпара тIом беш массехк ди даьнначул тIехьагIа, гуржий новкъа хьалбаха большевикаш гуржий мехка хьалчубахаб, аьнна хабар дера, хIаьта кара яхача Наьсарера низагIа гIалгIай а боалабаь уж бахкийтар лоамарошка, Наьсаре кара яхара хоам беш а тIом сацийта яхаш дехар деш а. Цул тIехьагIа гуржий никъ дIа а хийца Тирках дехьа а баьнна, шоай юрташка казакаш чу а ца бохийташ ха деш бар лоамарой.

Дж. ХАМАТХАНОВ.

Артисташта еннай сийлеп грамоташ

Нохч-ГIалгIай драматически театр вIашагIделла дукха ха еце а ше городерча а юрташкарча а зрителашта дезадалийта вIаштIехьа даьннад цун.

Боккхача безамца хьеж зрителаш «Асламбек Шерипов», «Майра Бикила» яхача спектаклашка.

НГIАССР-а Культуран Министерствоси культуран болхлой профсоюза Обкомои керда театр хьаделларца бувзабенна баьча боккхача балхага а дикача толамашца «Асламбек Шерипов» яхача Х. Ошаевс язъяьча пьесах спектакль оттае вIаштIехьа даларга а хьежа, театра коллективана баркал а оалаш цхьаболча артисташта сийлен грамоташ яннай. СовгIаташ деннарашца ба Я. Зубайраеви, А. Хамидови, Т. Алиеваи, А. Исаеваи, къона артисташ — А. Фениеваи, С. Ильясови, Х. Нудушеви иштта кхы бараши.

Иштта сийлен грамоташ еннай «Ершова вежарий» яха спектакль толамца оттаярах Лермонтова цIерахча эрсий драман театра артисташта а.

С. СУЛИМАНОВ.

ДАГЕСТАНСКИ ЛИТЕРАТУРНИ ОАГIУВ

ДегIадоагIа Дагестана халкъий литература

Дахача шера сентябрь бетта, Махачкале хилар Дагестана писателий 3-гIа съезд. Из берригача советски мехка вахар чу доккха культуран гIулакх да. Съезда балха тIа дакъа лоацаш бар вай Даьхен дуккхача Республикай писателаш, хIаьта царна юкъе Нохч-ГIалгIай АССР-а литераторий делегаци а яр.

Коммунистически партес хаддаза йоакхо яр бахьан долаш бIаьхий багахбувцамаш а болаш, бакъда, революци яллалца шоай кепайоазув доацаш хиннача Дагестана халкъашта юкъера баьннаб лоаман поэзен белгалбаьнна бола йоазончаш Сулейман Стальский, Гамзат Цадаса, Iаддал Магомедов, ТIахIир Хурогский, Абуталыб Гафуров, Али Казияу, Загида Гаджиева. Тилла а йоагIаш царех тиллай Дагестана народни поэта сийлен цIи.

Лезгински ашуга Стальский Сулеймана цIи дунен тIа йовзаш я, хIаьта сийлахь-воккхача писатела Максим Горьке никъ боацаш аланзар цунах «XX бIаьшерен Гомер» ва из, аьнна. Цу халкъа поэтий йоазонех атта довзалургда, лоамарошта Советски Iаьдал бахьан лоаттабаьча къовсама истори меттел, Дагестана халкъашта лоамашка керда вахар хьаддара чIоагIа хьега къа а.

Сийлахь-йоккха эргалонаш хьаеш йолча цIера юкъе тоаелар Октябрал тIехьагIа хьалкхийнача поэтий говзал: Эфенди Копиев, Алибек Фатахов, Iаддал-ВоахIап Сулайманов, Аткай, кхыбараш.

Дагестански фольклорах доаллаш мел дола дикадар, классикий Ирчи Казака, Этим Эмина, Батыра, Махьмуда говзал шоашка хьаэцаш, классически советски хьалха латтача поэзен дикагIа йолча оамалашца шоаш хьа а кхебеш, говзала гIулакха тоаденна йоазонаш а дир цар, хIаьта къоначa поэтий керда отряд хьалкхеярна новкъостал а дир.

Аварций — Расул Гамзатов, Машидат Гаирбекова, Муса Магомедов, лезгиний — Салимов, Байрамов, Гаджиев, гIумкий — Шарип Альбериев, Изамит Асеков, М. Кадыров, М.Р. Расулов, лакций — Бадави Рамазанов, Нуратдин Юсупов — иштта я кхозалагIа хьалкхийнача Дагестана поэтий йизза йоаца список.

Цу поэташта юкъе къаьстта белгалваьннав йоккха говзал йолаш вола поэт Расул Гамзатов. Цун йоазонаш вай мехка меттел, народни демократен мехкашка а довзаш да.

Дагестана халкъий дукхача хана поэзел дукха мелагIа дегIаихай проза. ХIаьта а укх тIеххьарча хана прозаикашта цхьадола хIамаш карагIдаьннад. Арадаьннад: Керимов ИбрахIама «Махач» яха роман, Агаев Ахьмада «Умуд» яха повесть, Абакаров Ахьмадхана «Темирбулат», «Сиглара морхаш дIайолх» яха киноповести сценари, Аткая повесташи новеллаши, Меджидов Кияса берий дувцарий книжка, кхы а иттанешца лоархIам бола прозаически йоазонаш.

Айлуш йоагIа Дагестана драматурги а. Укх тIеххьарча шин шера хьаяь я Курбанов Амира «Лергвоацача новкъа», Г. Рустамова «Хена кIал», А. В. Сулейманова «Айбике», Альбериев Шарипа «Замо баьраш» яха пъесаши кхыяраши. 1959 шера Москве хургдолча дагестански литературани искусствони декаде оттаергья моттигерча драматурген кхоъ пьеса: А. П. Силоватова «Айгази», Курбанов Амира «Лергвоацача новкъа», Рустамов Гамида «Хена кIал».

Дагестана писателий шоллагIчеи кхоалагIчеи съездашта юкъе дикъ шу ха еннай. Цу йоккха йоацача юкъагIа писательски организаци чIоагIа дегIаенай. Дунен тIа эггара хьалха латташ долча советски литературан дакъа хиларах тарра дегIа а ухаш, Дагестана халкъий литература дIахо а дегIаухаргда, хIаьта вай мехка вежарий литературашцара ший бувзамаш чIоагI а деш, советски дешашбараштa йоккхача говзалца язъдаь керда романаш, новеллаш, повесташ, поэмаш, стихаш, пьесаш а лургда цо.

Р. РАСУЛОВ,
гIумкий писатель.

Арарат

Юсуп ХАППАЛАЕВ,
лакски поэт.

Дехка юкъе гIолла байра
ГIайгIо кIайбаь Арарат.
Йокъаенна цун босалеш
Екъа, хьога, меца латт.

Морх яц из цун бухье лелар,
Цига адмаш ницкъал дувхь.
Дац уж уда хин-тоатолаш,
Наьха бIаргех хий Iоух.

Арарата уж юхьмараш
Бало мухьар диллаь я.
Шийна ги боаллача мухьах
Из цун накха бувхьаш ба.

Алагез ба цунна лоаллах,
Лоам тIа — сийрда беш а улл.
Гаьзарий лел цун босашка
Шийла хьоасташ бух а дувл.
Алагезо йоах вокханга:

— Човне доттагI, сабар де.
ДоагIаргда из човнах, балах
Мукъа дола хоза ди.

ТIаккха бIаьстан цу маьлханца
Уж шан босеш яшаргья.
Йокъаеннача босашка
Сомий бешмаш яржаргья.

Арарата йоах вокханга:
— Бийса сол кхы баьдегI яц.
ГIайгIо доадеш латт са бIаргаш,
Кхы сатоха низ са бац.

Бакъда, теш со, ирзе доттагI,
Сона малх тIакхоачаргба.
Укх яьссача са босашка
Зизай беш хьалъоттаргья.

перевод яьр **Хь-Б. МУТАЛИЕВ.**

АТКАЙ,
гIумкий поэт

Кавказа карт Ленина кабинете

Кремле чот-са йоацаш я хозненаш,
Бакъда, цига да цхьа зIамига цIа;
Уж Кавказа лакха дагIа лоамаш
Чухошаш да Ленин ваьгIа из цхьа цIа.

Дуне лаьцца даьржа дада лаьтташ:
Фордий дувхьар, гаьний шершар,
Уж аренаш, мехкаш, шахьраш, юрташ
Кремлерча цIагIа чухошар.

Дунен халкъаш, царна юкъера доазонаш
Ленина кулгаца белгалдаьха да,
ЗIамгача карта тIа цунна духьал латташ,
Ленина уж дага доахкаш да.

Карта тIара аз а се лех. Цу картага
Хьежа даьннадац са сутар бIаргаш.
КоравагIац... ГIайгIа я хIанз цунах сога...
АхIа, ер ба са мохк, са моттигаш!..

Цу карта тIа Ленина кулгаца
Перо кхухьаш баь цхьа гомилг латт.
Гомилга чу «гIумкий» аьнна лоаца
Эрсий меттал яздаь дош а латт.

Укхаз белгалбаь ба перо кхухьаш,
Черсий, гIумкий, нохчий баха мохк.
Укх чу Ленин ваьгIав, адмий бала болаш,
Лоамашкара эккхо гIерташ дохк.
Къона-нус-мо, лоам чу хиннад боча
Сага Iунал латта къона дош...
Дагестано цу ше дечох доккхал дора,
Ленина ше совгIат — шаькъалоатторг хьош.

Ленина цу истола тIа латт из тахан,
Ден а бус а цун бIарг шийгахь хьожабаь,
Къахьегама адмий ираз бахьан
Сийлахьча Ленина лелаяь.

Цунга хьийжад уж Ильича сийрда бIаргаш,
Дагестана цу совгIатах доккхал деш.
Оалаш хиннад: «Музея чу отто еза
Массанешта гуча хургйолаш».

Шераш дайддад. Ленин вагIац хIанз цу цIагIа.
Музей яьй хIанз из ваьгIача цун цIенах.
Ленин укх чу вагIаш санна, укхаз боагIа
Ткъамаш шоашта деннар Ленин волча нах.

Ленина хьехамо тела сердал
Денгар-денга тIа-тIа дукхагI яржаш йоагIа.
Кремлен сахьат, нийса кхухьаш гIоврий борал,
Зама дIа мел йода чIоагIагI хозаш доагIа.

Аз ду доккхал: цу сай мехкахоша енна
Шаькъалоатторг вай Ильича лелаярах,
Цу чу перо Iетташ, адамленна
Ший лергдоаца мугIараш цо-даларах.

перевод яьр **Хь-Б. МУТАЛИЕВ.**

Лоаман йоI

Расул **ГАМЗАТОВ**

«Лоаман йоI» яха Гамзатов Расула поэма Дагестана говзаме йоазонашта юкъе дикагIчарех я. Тахан оаха кепатох цу поэман тIеххьарча дакъацара цхьацца йола моттигаш. БIарчча араьннай из поэма эрсий меттал «Дружба народов» яхача журнала тIа

Из Iа дицдой тамаш я,
Из моастагIчул къизах дар.
Доккха дилла уллар лоа,
Жен Iулаш чIоагIа кIалдисадар.

Лай кIал яхаяр буц
Йиш йоацаш мукъаяккха,
Мецденна жа гIертар
Лоа дIадаьккха, буц гучаяккха.

Доккхача, шийлача лайво
Лозадора жан бордаш.
ГIойле яйна, легара жа,
Ма дукха дайра уж цу беношка.

Дарц хьекхашехь, ший хурдаь
Iоахарий кIалхарадаха гIертар Iалий.
Мекхаш дар цун шелало кIайдаь
Басилгаш яр цун бIарга хих ша баь.

КIай кхоллар кхелла, бала беш,
Iано къайлаяьхаяр аренаш,
Дийнахь, бус из Iазап кодадеш,
Телеграммаш яр етташ.

Оалхазаро ткъамаца хьош санна
Масса бахар цигара хоам.
Юрташка лоа дилла хилар
Москве чехка дIакхаьчар.

Желашка гIолла ди цIувзар дарцах,
Геттара шеллуш латтар Iа,
Чехка баьлар дукха нах оарцах
Цу халонах жа кIалхара даха.

Приказ дар мехко денна
Кубанера йол я аьнна, сихъяь,
Йолаелар составаш, сихъенна,
Баьццара улицаш хозъяь.

Желашка хIара бус, сийрдаяьнна
Йоагаш яр йоккха цIераш,
Аьлах етта соалозаш ийца, сихъенна,
Цига йолхар тягачаш,

Дувца йиш йоацаш хала дар денош,
Цу шийла цIувзача дарцах.
МоастагIчоа тыле йодаш санна
Лакхлий йодар самолет дехках.

ДIабахача тIем тIа партизанашта
ТIема гIирс чукхувсаш санна,
Дукххаза цу лоам тIа, желашка
Самолет яр йол чукхувсаш, сихъенна.

Цу цIайзача ара, дехка юкъе
Хала дале а бар къахьегаш чуйнна,
Махач-Калерча сельхозинститута
Студенташ сихбенна.

Цига баьккха бокха толам
Шоана дIабувца воал со, ва нах...
Са — тоссача хана, Юсупи Iаьлеи
ВIашагIкхетар дIадувца воал со, са нах.

Ше даьр доккха гIулакх доллашехь,
Студенто шийга далалехьа салам денна
Хьа йоIо моаршал дайтад
Хьога, аьлар,— дега тIара гIозваьнна.

Цо аьлар: «Асяс хьога яздаьча тайпара
Хадижат зе-зулам доацаш могаш йоал», аьнна
Хьажа-юкъе шод белла цунга ладийгIа,
ТIаккха гIийло оаз яьнна
Са-м яц йоI, Iаьлас цунга аьлар.

* * *

Телефона гургал техар,
ЦIовзаенна ниI хьаеллаелар,
Хаьхочо шортта дIачухьежа,
— Алиева Ася, телефон хьога ет! — аьлар.

Цо чехка трубка хьалъийцача,
Цу чура хозаш везачун оаз яр,
— Юсуп? Хьо мичара лув, Юсуп?—
ГIадъяха Асяс чехка, аьлар.

— Желашкара воагIа со. Раьза йий хьо?
— Хьайла хьайна ца ховш санна яхаций!
— Тахан ворхI сахьат даьлча, хьога
Горсада хьалхашка хьежаргва со,

Хьона дезаш хиннар кхоачаш даьд аз:
Вай «Айгазега» хьажа шорга,
— Баркал хилда.— Жи тIехьа ма йисалахь.
— Ма деха! йоагIаргья со, йоагIаргья!

Шо-шоай метта шортта хьалхайна
Iаьржа ши котам санна,
Безаме, цхьа тата дайна
Ши трубка шоай метта йижар.

ЦIена маж яьша, корта тесса,
ТIаовхаш аьик теха хачи,
Горсада хьалхашка, цунга сатесса
Юсуп латта шовзткъа минут яьннай.

Из латт езачунга хьежаш
(из къона барий рузкъа да)
Машинаш юхxе гIолла дIаух чехка тIехъювлаш
Шортта текхаш, ворда санна ха дIайодаш я.

Из ярга са тувсаш, Юсуп латт,
ЧехкагI ха хьатIаоттар дог доахаш
НаIар тIа доаллача улга тIара
Мел язбаь хоам бийша ваьнна из латт.

ТIаккха «Комсомольски» газета тIара
Ши оагIув ше йийша ваьлча.
«Мичай хьо, ва са дега гIоз», аьнна
Из сахьатага чехка хьежа ваьлар.

«Из-м дог доацаш ма йий,
Воллахьи иштa-м мегаргдац!
БархIлагIчун пхийтта минут ма яьннай,
Диллар-м ворхI сахьат ма дарий
Из-м шийна бакъахьа дац.

Театре даха тIехьа дисад,
ХIанз а ягIац-кх Аьсет?»— яхаш,
ГIайгIане ког лувзаш
ДIа-юха аха ваьлар из.

Дувцилга йоацаш хала хет цунна.
Фу дерга? ГIайгIа е, е гIайгIа ма е,
Пхи минут яьлча, бархI доале а
ХIанз Ася йоагIаш яц.

Сигала гIолла седкъий даьржар
Цхьа дошо ахча санна,
Билеташ дIакхайса
Общежите чувахар Юсуп сихвенна.

Дешархо, сагота хургва хьо,
Дух тIа вала безам болаш,
Юсуп езача йоIага хIана хьийжавац?
Из хIана енаяц? Из ца везаш йисай из?

Цунга саготдайта гIиртай из?
А, иштта дац, са дешархо,
Безамах йиза из цунна
Духьал я гIерташ хиннай, сихо.

Ший зачеташ теркал ца еш, йицъенна,
Из цунна духьал йодар, сихъенна.
ЭгIазло кер чу елла, корзагIваьнна,
Цун тIехьа городе Осман лела кIира дар.

ХIара сарахьа института юхе
Лелар из цунга хьежаш.
Се къонах хеташ ва со
«ХIанз а Iалийга дац мекхаш.

Аз куцала леладеш дац яраш,
Сд саг вац хьона
Сайна даь халхетар аз юха ца декхе,
Ха хьаэттай, ховрг да-кха аз фу ду!

Соца оахца яьннача цу йоккхача сага
Аз бохам юхабергба» яхаш из вар.
Цун цу икка ларбакъа чура
БIаргагуш финкан мукъ а бар.

ГIийла баламаш хьалъэзза,
Кхераденнача циско мо корта чубелла,
Са хиллалца латта дага ва из
Цкъаьннахь бIаргаяйра цунна из:
«ЙоагIаш латт!»

Чехка йоагIар Аьсет, сихъенна,
Петара цхарал ловзабеш,
ЙоагIа-йода са-шорта,— елар даьнна,
Когашта кIал лоа цIувзадеш.

Гоннахьа цхьа дегI гуча цкъаьннахьа
Боада юкъера из хьаиккхар,
Ежар Аьсет лейла,
Османа бий чIоагIа бар.

Кхераенна, бос дIабаха
Из алийсар.
Iо тIа а вийрза Османа финкан мукъ
Цун хьажа юкъе бирса техар.

Цо цун керта кIажар хоадайир,
Наьхх тIара коч а йоаттIайир:
«ХIанза хьо цхьаннена а езаргьяц,
ХIанз хьона саг тIехьа а варгвац»!

Кхы цхьа минут йоа ца еш,
Чехка вада велар из цигара,
Цига цхьанне чехка
Фоартанга гIолла лаьцар из.

* * *

Мехкарий гIу вай.— Хьалха еций?
Яц даьра. Вай гIоргдолаш дале даха ха я.
Османа дош тахан
Iуйран итт сахьат даьлча дувц.

Суде дукха нах ба.
Хьажал, мел ба студенташ!
НаIара юхе цаI
ЧIоагIа йист хилар «хьавоалаву», аьнна.

Дехьа, сехьа ха даьнна,
Кулгаш тIехьашка даьха
Осман унзар ваьнна, корта чубаха
Шортта хьачуваьлар.

Суде воалаваьв из ше даьча
Воча хIаманна жоп ле аьнна.
Ура этта адамий судьяс
Цун приговор дIадийшар.

Ажайс ший новкъостага
Шортта лерга юхе а яха аьлар,
— Судьяй цIи йоаккхаш хезарий хьона?

— Гусейнова Марьям я из!

Вац га даха из юхь йолаш,
Ховш да — Осман бекке волга.
Урс да истола тIа уллаш,
Улув ул — Аьсета кIажарг.

Меттахь лоацаш деша корта,
Османага хетташ чIоагIа,
Законаца волаш барта
Прокурор ший метта вагIа.

КIезга хургдац цар дувцараш.
Бакъда, хьалхxе да са ала:
Конвой шийна улув волаш
Варгва Осман цу чур ара.

* * *

БIаьстан маьлхах ше дIоахденна
Лаьтто Iан кхоллар Iодиллар.
БIаргех хьийрча зиг дIадаьнна,
Аьсета бIарг беллабелар.

Дийрзаь бIаргаш даьлар сийрда.
КIаьнка бар мо, Асе корта,
Шоана хеттал, ер фуд аьнна,
ДIатассарах бар лоацбенна.

Иза-м иштa а, сох тешалаш,
Безаме ба даим сона.
ХIаьта сийнча сигал морхаш
Лелаш я цхьа Iулаш санна.

Вай Аьсета сийрда бIаргаш
Дела къежаш гуш да сона.
Аьсет дийнъяь, лораш шоана
Кийча ва со даха барташ.

Малх ба улицашка хьежаш.
Аьсет я хIанз дог гIоздаьнна.
Юсупа юг из пхьарс лувцаш,
Аьсета юг — къаьна нана.

Аьсет яьнняц чIоагIъенна.
Лай мажарг мо, я из маьлхар.
«Юсаш латтар бIаргаш дайна»,
Аьнна цунна моттаделар.

«Тешаш я со: хьо цIа вахча,
Морхо лоам хьестача ваьлча,
Осман сона качвар довзаш,
Сома дарrда уж хьа бIаргаш»...

перевод яьр **Дж. ЯНДИЕВ.**

Литературан хроника

☆ Дагестане чакхъяьхай Къилбаседан Кавказа халкъий поэзен сайренаш. Цига дакъа лоацаш хиннаб Нохч-ГIалгIай, Черсий-Балкхарой, Къилбаседан ХIирий, Адыгейций, Дагестана поэташ. Дагестански литератораша даь из хIама къоабал а деш, РСФСР писателий Союзан Оргкомитето оттадаьд: «Массаза а леладолда Къилбаседан Кавказа халкъий поэзен сайренаш хIара шершера чакхйоахилта».

☆ Дагестански АССР Министрий Советои ССКП обкома бюроси оттадаьд Дагестана литературани искусствани даькъе дикагIа даьча йоазонех хIара дар 7 эзар сом долаш хIара шер-шера ялх совгIат лургда, аьнна.

Хийра балар

Махьмад ШАМХАЛОВ,
аварски писатель.

(Дувцар)

Лоаман чхарашта юкъе голаш етташ боагIа никъ баь а даьнна, тхона хьалхашка хьаэттар районни центра хоза сурт. Се укхаза ваь хилара духьа дарий а хац, хил дехьагIа а сехьагIа а гIолла ядача сомий бешамашка чIоагIа зиза тохар бIаргадовра духьа дарий а хац, бакъда, са дог чехкагIо деттадала доладелар. КIаьдвалар диц а денна, шерагIо, безаме гIа баха, ваьча юртага сутарагIа хьежа ваьлар со.

БIаьстан дIайха ди делкъига кхоачаш латтар. Маьлха безаме кIажараш цIеной корашка ловзаш яр. Юрта гаьна доацаш тата делла додар масса хий: из дар Iандий Къойсу. КIайча зизаша хозъяь сомий бешамаш белгала яр. Сийнча сигал хадданза екаш латтар оалхазарий ашараш. ХIаьта гонахьа гIолла, вIаший ул-уллув латташ, долхаш дар дихка хенаша къайла даьха лоамаш.

Арахьа дуккха ха яьккхачул тIехьагIа каст-каста хиннав со ваьча моттигашка, хIаьта хIара цIа массаза воагIа, се лийннача укх моттигаша дог гIоздоахаш а хиннав со. Иштта дар хIанз а. Йист хилар доацаш шорто водар со, цу сай уйлаех а воаллаш.

Юрта дIатIаотташ беша гонахьа яьккхача шера йоацца сьнгара тIанийсделар тхо. Бос лепаш къоагаяь ший иккаш бIех ца ялийтарна, са новкъост Айваз саьнгара тIагIолла хьалволавелар, цунах тIехвала аьттув бола моттиг лаха гIерташ. Се волча юха а вена, саьнгара йистте из дIаэттача, аз бегашта дIатеттар из. Атта саьнгарах дIатIех а ваьнна, ший иккашта бIара а хьежа раьза волаш велавелар: иккаш цIена яр.

— Со-м, хьо Iовожаргва мотташ, новкъостал де енцаяр,— аьнна, йист хилар цIаьхха гаьна тIехьашкара хьагучанйкккха хоза йоI.

— Са дошув, хьо фу де гIерт сона хайна даларе,— безаме йист хилар Айваз. Вешта а дика нийсъяь йолаший тIера коч кхы а нийс а яь, дегIа нийсвелар из.

Из Iаьржа кIажаргаш йола хоза йоI шийна яйча, зиза-теха хIама санна хозвелар из, дегI кадайгIа, озаденнагIа хилар, хIаьта борал а эргадаьлар цун. Цар безаме дувцача хабара юкъе вола велар со, цхьабакъда, со чехка кхийтар, йиIий коачо бIарахьажари елакъажари, сайна доацаш, новкъоста лаьрхIа хиларах. Со йист хиланзар.

Айваз ираз долаш саг вар: цу дика барзкъах кийчвенна, дегIах-кепах тогвенна, шера белаж, доккхий бIаргаш долаш волча кIантагахьа бIарг локхаш хулар мехкарий. Шийх цхьа наьха-мо кIант а хеташ, шийга безаме йист мел хиннача йоIа ше везавелча санна хеталора цунна.

ЙоIага саг кхайкар; из дIаяхар, са новкъостага ше бай ловзача когах сакъердам боалабалара хьона яхаш санна, ког а ловзаш. Шийна гаьна йоалаш латтача хоза дегI долча йоIа тIехьара тIа а хьежаш, дукха лаьттар Айваз. Зизаех тоалуш латтача сомий беша из къайла яллалца хазанзар цунна аз шийга аьннар.

— Гой хьона аз цун тувлаяр! Цхьаккха йоI лоатталургьяц сона духьал! — яхаш, доккхал де волавелар Айваз. Аз цо яхар бакъдора.

Кастта школе дIакхаьчар тхо. Укхаза бIарий гаьний кIал, массаза санна, геттара дукха нах бар. Бовзача нахага моаршал хоатташ, бера езе кхевар сона, цхьабакъда, аз цун уйла йинзар.

— Дади! дади! Са дади! — бека гургилг санна, гарга йоагIар тхона бера оаз.

— Ер йиIаг хьога лув,— аьлар Айваза.

ДIахьежар со. Духхьал сона тIайоагIар каьлака Iаж санна басилгаш йола хоза йиIиг. Из ший Гаьржача бIаргашца ела а елаш, ший берригача бера низаца согахьа кхувдар.

— Дади, са дади! — йоакар йиIиго.

Дунен тIа эггара хьалха аьннад сох дади. Зулам бедар са дерригача дегIаца. Iовийрзар со. Хьоара бод санна дола йиIига кулгаш са фоартах хьаьрчар. Аз хьийстар из, цхьабакъда, со веха вар.

ЙиIига хьовзаденнача керта чешта тIагIолла кулг а хьакхаь, Айваза аьлар:

— Ма дика, ма хоза йиIиг я хьо!

— Мичав-те укх йиIига да? Сенах гIадъяхар-те ер селлара чIоагIа? — аьнна, хьаьттар аз.

— Со а вар-кх из аьнна хеташ,— аьнна, жоп делар Айваза.

— Дади, кхы базар тIа гIоргвац хьо,— сона бIара а хьажаь аьлар йиIиго.

— А, кхы гIоргвац.

ЧIоагIагIа сона кач а хьаьрча, гIад а яха аьлар йиIиго:

— Хьо ма кхералахь, дади, чугIо вай. Нане вайна новкъа мел дола хIама дIадаьккхад.

— Ма дика йиIиг я хьо, фу я хьа цIи? — хьаьттар Айваза.

— Аьсет я,— аьнна, согахьа корта а берзабаь, хьаьттар:

— Хьо са дади волга бакъдий?

Бер Iехаде йиш яц. Айса фу жоп лургда хацар сона. Цхьабакъда, цу ханна тхона хьатIаера цхьа къона кхалсаг. Аьсета чIоагIа тара йоланъдаь, из йиIига нана я моттаделар сона.

— Ва, даьла, фу дергда аз укх йиIига! — аьлар цо, шийна ца новзача сох эхь а хеташ, тIаккха кулгаш йиIигигахьа кховдаир.— Боккъала а бехк ма баккхалахь, хIара тIа мел веначох дади оал укхо.

Юха а ше «дадех» къастара кхераш, ше са фоартах чIоагIа хьоарчадаь кулгаш дIадаха тугаш яцар йиIиг. Со а вацар цунцара къаста уйла йолаш.

— Дукха ха йий Аьсета да дIаваха? — аьнна, хьаьттар аз наьнага.

— Сиккам гIолва из! — аьнна, жоп а денна, дIайийрзар.

Со цецваьккхар цун дешаша.

— Хьа мар укхазара вий?

— Ва.

Из кхалсаг са хаттарашта раьза яцар, хIаьта а аз сай дар хеттар:

— Аз чIоагIа дех хьогара, алал сога, малав из?

— Из ва хьона уллув лаьттар,— аьлар цо, сона эгIаз а ухаш.

— Айвази! — иккхар сога.— А, из хила йиш яц!

— ХIаа, из ва.

Со дIа-са хьежача, лаьтто чувиача санна мара, Айваз гуш вацар.

* * *

Дукха деноши бийсаши дIаихар. Дуккха Iа дIадоалаш, бIаьсти йоагIаш, шераш дIадахар, дуккха хий фордашка дахар. ХIаьта геттара со ваха хайна юрт йовзаргйоацаш эргаяьлар. Хин дIоаххал яьсса иллаьча ара йоккха сомий беш хьахилар, хIаьта цо дукха сом тела массехк шераш а да. ХIаьта беша юккъе урагIдахад больницен шозза вIашкара даь хоза цIенош. Цкъа аьлар сога, тха больнице са юртахо улл, аьнна, тIаккха со цунга хьажа а вахар.

Гуйра дIайоала ха яр из. Хоалуш дар Iа гарга гIертилга. Шийлача михо гаьнаш тIара гIа гIорадаьча лаьтта гIолла удадора. ГIайгIане уйла кер чу оттайора цу дожаш латтача гIано.

Со больнице кхаьчача, мух хобаллал сихбеннабар. Гаьний бовхьамаш сетта а деш, корашка таташ дора цо.

ДIачувоаллаш сона духьал вера керттера лор Сайт.

—Еррамо бирса мух цIаккха а байнабац сона,— аьлар цо. ТIаккха, кисара доккха сахьат хьал а даькка, хаьттар:

— Хьона фу даьд, цамогаш хиннав хьо?

— Баркал хьона, могаш ва со. Больнице сай юртахо улл аьнна хезаь, цунга хьажа венав со.

— Геттара дика болх ба, са доттагI, геттара дика болх,— аьнна, Сайта хьажъюкъе шод беллар, тIаккха аьлар: — Волле, со волча дагIоргда вай.

ШоллагIча этажа тIа а даьнна, молхай хьаж йоагIача кабинете даьлар тхо. Сайт сохи са юртахоехи бехк баха ваьлар:

— Саг йоагIаш-йодаш халха бувла мара эшаш хилац нах. Бикъ бутт ба из мискинг укхаза улла. ТIехьа воагIаш саг вац. Наьха эхь-эздел дехад. ЗIамига волаш денз больнице болх бу аз, кIай а веннав со, бакъда, цу тайпара хIама хIанзалца дайнадац.— Миха узамга ла а дувгIаш, корах арахьежар Сайт.— Бакъда, вала воаллачоа кIезига новкъостал дергда доттагIаша. ХIаьта а чIоагIа эшаш хул цунна цар йоакхо, цар дIайха дош.

— Тамашийна саг ва из унахо,— йоахар Сайта дIахо.— Вежарийи йижарийи ца хиларна-м бехке вац из. Цхьабакъда, цо йоах сесаг а яц ший, бераш а хиннадац ший, хIаьта ше къавенна а ва... Тамашийна кIезига хьаькъал долаш хул вайна нах! Кхоанен уйла яц цар, кхетаде безам бац цар сага вахар чу а, кхоллам чу санна, бIаьсти а Iа а хулаш хилар.

Лора къамаьл телефон тохаро хоададир. Трубка хьа а ийцаь, Сайт айвелар. Цо деча къамаьлах кхетадир аз, юрта цхьа бер цамогаш хилари цунна гIо эшаш хилари.

— ХIаа, хIаа, укх сахьате дIавоагIа,— аьнна, жоп а денна, сона бIарахьежар. Дувцар дага а деха аьлар: — УнахцIеначоа меттел, венначоа белха а эш нах. Дика болх баьб Iа унахочунга хьажа вена. ЧIоагIа раьза хургва из хьона.

(ДIахододар 4-гIча оагIо тIа)

ССКП XXI-ча съездо коммунизме бода никъ сийрда баьккхаб адамашта

Доазол дехьарча печато Советски Союза Коммунистически партен XXI-ча съездах яздер

Доккхий декхараш

Париж. (ТАСС). Дерригача парижски газеташ тІа шерра бувц йистеяьннача Советски Союза Коммунистически партен XXI-гІча съезда болх. Кхьметтел аьттехьарча газеташа а мукІарло ду ССКП XXI-гІа съезд Іалаьмате боккха лоархІам болаш хилара а СССР халкъа боахам дегІабарна йолча ворхІ шерарча плана тІа оттадаьча доккхийча декхараша а.

Масала, «Фигаро» яхача буржуазни газето, производствон боарамга диллача ВІашагІкхийттача Штател хьалха а йоалаш, Советски Союз кастта дунен тІа эггара хьалха латта промышленни держава хила безам болаш хилар цІаькха дага а дохийта, язду: «Из дуларгдолаш да, цхьабакъда, цецвоаккхаш да-кх, Из хала декхар дале а, кхоачашдутургдолаш да». Газето белгадду Н. С. Хрущева доклада тезисаш чІоагІа дог гІоздаларца, массава раьза а волаш делегаташа къоабалъяь хилар. Цу тайппара белгалду «Фигарос» Советски Союза Коммунистически партен цхьоагІо съездо хьакьекха хилар.

Съезд йистейоаллаш хиннача васеданех йола йизза отчет язъю демократически печато. «Либеральон» яхача газето, доккхача алапашца яздаьча керта йоазонна кІал белгалду «XXI-гІа съезд оптимизм йолаш чакхъяьнна хилар». «Юманите» яхача газето а хьалхарча оагІон тІа, цу тайппатэ доккхийча алапашца дахьча керта йоазонна кІал хоам бу коммунизм хьалъерий съезд йистелларах, долчча бесса язду Н. С. Хрущевс съезде юххера даь къамаьл.

ЖІАРГА КІАЛ ХЬУЛАЛУШ

«Аденауэр Христиански-демократически партен лидер ва. Ший партес деза а дезаш дукха доаржадаь леладеча евангелен хьехамашца кулгалде декарийла вар из аьнна хеталу. (Залера бараш белалу). Цу христианнина ший гІулакхашца цхьан бе жІарг доалладу, вокх бе атомни бомба йолла гІерт».

(Нов. Н. С. Хрущевс ССКП XXI-ча съезде яьча доклада тІара).

С. Чистяковс дилла сурт. ТАСС фотохроника

„Советски семилетко вайна коммунизман кхоане гойт"

Пекин. (ТАСС). Китайски Халкъа Республикан дерригача центральни газеташа язду Советски Союза Коммунистически партен аргІан йоацача XXI-ча съезда болх толамца йисте баларах. «Жэньминь жибао», «Дагунбао», «Гуанмин жибао» яхача газеташа, хІаьта иштта кхыча центральни газеташа а доккхача алапашца керте а яздаь, шоай хьалхарча оагІонаш тІа арабаьккхаб нов. Н. С. Хрущевс съезде ше юххера дош оалаш даьча къамаьла беррига чулоацам.

«Жэньминь жибао» яхача газето пхе оагІо тІа араяьхай съезда материалаш, ССКП ЦК-а Президиума членаша А. Б. Аристова, А. И. Микояна, Ф. Р. Козлова, хІаьта иштта СССР-а оборонан Министра Маршала Р. Я. Малиновске а съезде даь къамаьлаш бІарчча ара а доахаш.

XXI-ча съезда хетаьча материалашта керте газеташа язду: «Китайски халкъо чІоагІа даькъала дувц Советски Союз коммунизм шерра хьалъе йолаялар» («Жэньминь жибао»., «ССКП XXI-ча съездо дерригача адамашта коммунизманна тІавуга тІий тиллад» («Дагун бао»), «Советски семилетко вайна коммунизман кхоане гойт» («Чжунго циннянь бао»).

«Чжунго циннянь бао» яхача газето «Дерригдунен-исторически лоархІам бола гІулакх» яхача ший статья тІа белгалдоаккх, ССКП-а XXI-ча съездо коммунизм хьалъяра ворхІ шера план тІаийца хилар. Цу плано дерригача прогрессивни адамашта шоай дика кхоане гойт, яхаш язду газето. Деррига халкъаш гІаддаха да кастта хана адамий цхьан даькъо коммунистически общество хьалъерг хиларах.

ССКП XXI-ча съездо машари прогреси бахьан къовсам лоаттабеча дерригача мехкий халкъашта шоай сийрда перспективаш гойт, яхаш язду «Шиши шоуцэ» яхача газето. Съездо тІаийца СССР-а халкъа боахам дегІабоалабара ворхІ шера план Советски Союз низ хиларах дола тешал да.

ССКП-ас кулгалдеча советски халкъо лоацца хана шоай тІехьабисаьча мехках промышленни продукци арахецара хьакъехьа Европе хьалхарен дунен тІа шоллагІеи моттиг лоац, эггара чІоагІагІа низ бола индустриальни пачхахьалкхе йир. Укх ворхІ шера чухь Советски Союзе оттадергда коммунизманга довла мел эша материальни духовни хьалаш.

Сацийта шийла тІом

Бонн. (ТАСС). ССКП XXI-гІча съезде новкъоста Н. С. Хрущевс юххера даьча къамаьла хьакъехьа хьалхарча оагІош тІа хоамаш ду газеташа. Уж хоамаш доккхийча алапашца керта йоазош а деш язду: «Хрущевс ше волча хьех Эйзенхауэр. Германски дешах лаьца нийса предложенеш» ярга хьеж Кремль («Франкфуртер рундшау»), «Шийла тІом сацийтар дех Хрущевс (Штутгартер цейтунг»), «Хрущевс ше волча хьех Эйзенхауэр». «Коммунистически партен Московски съезд йистейоаллаш арахьарча политиках лаьца даь дІаьха къамаьл» («Рейнише пост»), «Хрущева ше волча хьийхар Эйзенхауэр. Московски партийни съезд йистеяьннай («Генеральанцейгер»).

Н. С. Хрущевс съезде юххера даьча къамаьла хетадаьча йоазонашка «Нейе рейн-цейтунг» яхача газето дувц, керда ворхІ шера йола план кхоачашъярна Советски Союза машар эш, хІаьта СССР-а «йоккха четверка» вІашагІа а теха совещани яр а лов, яхаш. Даьссача дешашца дувца йиш йолаш дац Хрущева тІехххьара къамаьл» аьнна белгал а деш, «Востокера цхьаккха керда хІама дац!» яхачу тІа газето язду хІанз ший дош ала аргІа Малхбузенга я, яхаш.

„ЛоІам хиларо кхоачашъергья коммунизм хьалъяра планаш"

Варшава. (ТАСС). Польшерча дерригача центральни газеташа доккхача алапашца керте а яздаь, шоай хьалхарча оагІонаш тІа ярадаьхад Советски Союза Коммунистически партен XXI-гІа съезд дІакъовлларах дола хоамаш.

Газеташа белгалдоах, съездо цхьабарт а болаш, новкъоста Н. С. Хрущева докладах йола резолюци тІаэцар а 1959—1965 шерашка СССР-а халкъа боахам дегІабоалабара контрольни цифраш могаяр а.

Съезда балха юххерча дэн отчеташ ше кепатохаш, съезда дукха фотографеш арадоах печато. «Трибуна люду», «Жице Варшавы», «Глос працы» яхача а кхыдолча а газеташа новкъоста Н. С. Хрущевс съезде юххера даьча къамаьла тІара доккхий цитаташ кепадетт.

Съезда балха итогаш ювцаш, «Трибуна люду» яхача газето язду: Съездо дийцар партена а дерригача Советки халкъа а дезаш дар — коммунизм хьалъяра планаш кхоачашъелга, машар лорабара а тайп-тайпара общественни системаш йола мехкаш машарца дахилга Іалашдара а мел эшар делга.

Новкъоста Н. С. Хрущевс съезде юххера даь къамаьл дувцаш, «Дзенник людовы» яхача газета корреспондента язду:

Цу къамаьла моллагІа йоацача конструктивни оаза наьха уйла тІаяхийта безам бар са. Социалистически пачхахьалкхен кертерча политически деятела съезда трибуна тІара цІаькха а белгалдаьккхар Советски Союз дунен халкъашта юкъе латта кхохкам мелбе гІертилга, тайп-тайпара общественни системаш йола пачхахьалкхенаш машарца яхилга дезаш из хилар.

Шеко йоацаш ала йиш йолаш да советски ворхІ шерара план ший мехка чухь боккха лоархІам хинна ца Іеш хилар, яхаш язду дІахо корреспондента. Дунен халкъий гІулакхашта юкъе а боккха лоархІам болаш хургья из. Миллионаш болча наха кертера дар да семилетка кхоачашъеш хІара бетта, хІара шера тІом хилара кхерам гаьна боаккхарпхилар, машар чІоагІберг а СССР-а коммунизм хьалъерг а хилар.

ХИЙРА БАЛАР

(Йистедоалар.
Долалур 3-ча оагІо тІа).

Вийхача сихха вахар Сайт. Дежурни йолча лоро унахо волча вигар со.

Палате дІачуваьлча, маьнге тІа уллаш вайра сона алхха тІехкаши цІокен мара дисанза вола къоано. Цун кІайбенна кортен маьлхара юхьи вовзача сага йолаш санна хетаделар сона.

«Велча тІехьа елха сесаг яц са. Са Іаьржа гила белхалба сох»,— яха аварски иллен дешаш дагадехар сона. Бакъда, цІаьхха зеделар сона унахо сайна бІарахьежаш хилар. Цун бІаргаша йоахар цунна со вовзаши из сона раьза волашн хилар. ДІатІавахар со. Мело хьакховдадир цо сога цІаза пІелг боацаш дола кулг. Из вайза а вайзаь, цецваьлар со — из вар Айваз.

Йист хилар доацаш вІаший бІарахьежар тхо. «Айваз ва ер, из «эшоргвоаца» Айваз ва ер?» — аьнна, моттаделар сона.

Айваз лазаро чІоагІа нийрчаваьккха вар, соца къамаьл де хала дар цунна. Цхьабакъда, кІаьдденна а сатем боацаш а дола цун доккхий бІаргаш къайлагІа дагадоаллаш цхьа хІама долаш санна хьежар. Цунна дага доаллаш хинна хила мегар шийна юхе бераш бІаргагулга, дог ураоттадеш йола цар оазаш хозилга, цхьан хана лехар ца корадоагІаш лийннача Аьсета санна.

Цунна тоамбар де аьнна, гонахьа ваьлар со, цхьабакъда, цунах хІама хиланзар. Дехка юкъера хьахьежаш санна, сона хьалхашка латтар даггара ший да лехаш лийннача зІамигача йиІига хих диззаь дола бІаргаш.

Хала да дег тІа доацар дувца. Цудухьа яьха хила мег аз цунга цхьан дешашца:

— ХІама дергдац, доттагІ Айваз, тоалургва хьо, верзаргва.

— А, ваццІ.. — оалар цо сога, корта а лестабеш. ХІьата а бІаргех холора цун ваха чІоагІа безам хилар а цхьан хІаманга цо сатувсаш хилар а.

Кхокх санна палате чункккхар лоамо кІай тІолг улла йоІ. Доагаш бІаргаш дар цун, цун сома Іаьржа кІажараш тІехкарга кхоачаш ядар. Унахочоа тІера юврагІа нийсбир цо, тІаккха шорто цун корта хьал а айбаь, гІайба тоа а баь, оагІув кІал болаш Іовужавир.

— Тахан дикагІа ва хьо,— аьлар цо, пхаьнага а хьежа.— Цхьабакъда, кхы а дикагІа хургва, нагахьа санна, фухха диаь а, Іа хІама дуэ.

Айваза корта лостабир.

— Чай да аз? — хьаьттар йоІо.

Айваза бІаргашка хий эттар.

— ТІехьагІа, тІехьагІа... — аьлар цо низткъа хозаш.

Айваза Іодика а йийца, палатера араваьлар со, сайца сестра а йолаш.

— Малай из йоІ? — аьнна, хьаьттар аз, тхоаш нийча арадаьлча.

— ЧІоагІа бакъахьара йоІ я из. Даьна санна Іунал ду цо цу сага. ХІаьта из, мискинг, цунна бІара хьежжаше а висаьв. Институт йистеяьккхачул тІехьагІа из тхо долча балха ена кІира ха я.— Медсестра согахьа хьайнйрзар:

— Анадера Іайшет яха певица йовзаш хила мег хьона. Тха керда лор — цун йоІ я.

Цец а ваьнна, юхасоцавелар со.

— Фу даьд хьона?

— А... ХІама даьдац... Дош дацар из-м. ГІо вай.

«Дунен тІа ца хулаш а дисац-кх хІама-м!» — аьнна, моттаделар сона.

Оаш кхетадаь хила мег, из Айваза йоІ Аьсет хилар. Бер массаза а бер долаш ца латтилга сайна хой а, сакхетам чу дади лехаш зІамига йиІиг санна яхар Аьсет.

Аьсетаца къамаьл де, хьалхагІа санна да лехаш из лелий ха безам бар са. ДІатІа а ваха, Айвазага «Из хьа йоІ я» ала безам бар са, цхьабакъда, хІанз-м из де хала дар сона. ЦІагІа дика уйла а яь, сайна мара цайоьза къайле шоллагІча дийнахьа гучайоаккхилга тоадир аз.

Іурра со больнице веча, Сайт корта а лестабеш духьал вера сона.

— Чакхдаьлар цу мискинго эза Іазап,— аьлар цо, сога кулг а луш.— Валар гарга гІертилга ший сакхийча, шийна юхе хила яхаш дехар цо Аьсетагара. Цун кара венна дІаваьлар из.

Шортта кабинете хьачу а яьнна, сона бІара а хьежа, Аьсета аьлар:

— Унахочо чІоагІа сатийсар хьога. Хьога цхьа хІама ала гІертар из.

Фу ала гІийртавол-те сога из даькъаза саг? Ший бала сога кодабе гІийртавол-те из? Е ше лелададьча воча хІамашта дехке вала гІийртавол из? Цунах хІама ховш цхьаккха а вац.

Делкъел тІехьагІа юртал арахьа, беша йистте дІавеллар оаха Айваз. Из дІаволлача бар Аьсет, со, Сайт, каш доаккхаш ваьлла шн болхло, юртара массехк саг.

— Къахет сона цунах. Бераш дац цун, даьй бац, гаргара нах бац. Мишта висавол-те из селлара цхьаь? — гІайгІанца аьлар сога Аьсета, из дІавелла тхо юхадоагІаш.

— Цун бар даьй, гаргара нах, кхыметтел бераш а дар цун,— аьнна, жоп делар аз, цунга къайле мишта дІахойтаргья а ца ховш.

— Мичаб уж?

— Алал, Аьсет, хІанз а хьай да лохаш йий хьо?

— Из тамашийна хаттар да! Хьона сенах хов из? — аьнна йист а хинна, са кулг дІалаьцар Аьсета. Деррига а дІадийцар аз цунна.

КхоалагІча дийнахьа сецца, бешал арахьа гувна тІа, кердача боарза юхxе, деррига Іаьржа барцкъа а дийха, лакха кхалсаг латтар. Цун корта шийлача лаьттангахьа Іочухьежар, хІаьта цун бордаша цхьа хІама йоахар. Из — Аьсет яр.

Из цига сенна енаяр хац сона. Фу йоахар цо? Цхьабакъда, цу хана боарзанна юхе гІолла тІехбийнача наха дийцар сона, хадданза Аьсета йоахар яхаш:

— Да, алал сога: сон хьон хийра доварна бехке малав?

перевод яьр Хь-Б. МУТАЛИЕВ.

Тхьога ЯЗДУ

Грозненски крекинг-заводе шоай практика дІахьош ба Казански химико-технологически института студенташ.

Суденташ хьакхаьчача хьалхарча деношка производствера процессаш йовзаш хилар уж. Цул тІехьагІа завода производстве хьалха латтачарца вІашагІкхийтар студенташ.

Шоай балха опыт практиканташта дІайовзийташ къамаьлаш дир завода болхлоша.

Львоверча студенташа а дІахьу крекинг-заводе шоай практика.

С. КЕРИМОВ

* * *

ЧІоагІа раьза болаш ювц Грознерча № 28 йолча школен хьехархой коллективо дешархошеи Орджоникидзевски районерча № 3 йолча берий библиотеке библиотекарал болх беш йола коммунистка Римма Абрамовна Корестинина. Доккха новкъостал даьд Римма Абрамовнас цу школена. Школан къонача библиотекара Бабичева Лидай дика вІаштІехьа далацар календарни планаш оттае а плакаташта, стендашта дика оформлени е а. Цунна а новъостал дир Римма Абрамовнас.

Санъердаме йир цо бераштa «Книжка хьа доттагІа ва» яхача темах яь беседа а. Цул совгІа кердача берий книжкаех 29 обзор а яьй цо школе. № 28 йолча школера 650 дешархо ва хадданза № 3 йолча библиотекера книжкаш дешаш.

Иштта езаялийтар ше Римма Абрамовнас бераштa а хьехархошта а.

Л. СОЛОДОВНИКОВА

* * *

«Коммунизм хьалъяра Іалаьмате йоккха план», аьнна керте а яздаь я НГІАССР Министрий Совета цІеношта хьалхашка оттаяь, хоза тоаяь стенд.

Стенда тІа наха дикагІа бІарга гургйолча метте яздаь да Н. С. Хрущевс XXI партсъезде яьча доклада тІара цитаташ. Стенда тІарча диаграммашеи цифрашеи дувц, вай мехка коммунизм хьалйира Іалаьмате йоккхача планах. Цар хьахьокх мел лакх лургда вай мехка хьатІадоагІача ворхІ шера болат, мехкдаьтта, газ, кІор, электроэнерги йоаккхилга а юрта боахама продукташ йоахилга а.

Н. ОЛЬГИН

* * *

Вай мехка хозагІ ярех лоархІача городе, Лэнинграде формацефтически училище дешаш ба 19 саг нохчийи гІалгІайи, царех 7 кхалсаг а йолаш. 1958 шера конкурс а йоацаш дІаийцаб уж цига, хІаьта царех 8 саг 2-гІча курсе ва.

Цхьа шуи ах шуи даьлча вай республикерча аптекашка болхбе цІабоагІаргба хІанз шоллагІча курсе дешаш бараш. Цунах доккха новкъостал хургда кхоачам хиллал формацефта говзал йола кадраш йоацача вай республикана.

ТІех дика дешаш ба цига Дадуева Тамареи, Курбанова Калятеи, Костоева Маяи, Куртиева Мазинаи, Дудаев Саладини, Умаров ИбрахІими.

МАЛЬЦЕВ.

* * *

МагІалбика города «Ингушски» совхоза 1-ча отделене дика къа а хьегаш дукха нах бах. Цхьабакъда, цу юрта бахача къахьегамхой вахара фу эш хьожаш совхоза дерекции, юрта совети, горисполкоми яц. Уж цар вахара фу эш кІезига хьожаш хилар хьахьокх, юрта юкъе гІолла чакхъяьккхача электричествохи газопроводахи цу юрта бахача наьха пайда эца йиш ца хиларо.

Иштта юрта во вІашагІделла леладу бахача наьха радиога ладувгІа а ший ханнахьа керда газеташи, журналаши деша йиш хилар а. Цу гІулакха теркам а баь из болх тоабе декхарийла ба горисполкома а совхоза а кулгалхой.

Х. БЕКОВ,
«Ингушски» совхоза 1-ча отделенен зоотехник.

* * *

Вай республикерча къахьегамхоша тІехьарча хана дика дакъа лоац донорий группаца. Цамогаш волчунна гІо де шоай цІий дала безам бараш дукхагІа хул.

Укх деношка цІий дІа-юха телара республиканск станцен болхлой Наьсарен районе бахабар. Эггара хьалха ший цІий даьккхийта раьза хилар Назрановски райбольницен лор, акушер-гинеколог А. Наурбиева, лор, педиатор И. М. Горболенко, санитарка З. С. Дзортова, акушерка Л. С. Дадаева, санитарни лор Т. Г. Щербакова, иштта кхыбараш а.

Царна массанена а республикански ЦІеча ЖІарга комитета сийлен грамоташ елар.

Г. МЛАДЕНЦЕВ.

* * *

Укх деношка араяьннай «Сунжанефть» нефтепромыслови управленеи администрацени партийни профсоюзни организацейи орган йолча «Сунженски нефтяник» яхача многотиражни газета хьалхара номер.

«Керда толамаш дахарна» яхача цу газета передовой статья тІа, ворхІ шерара план кхоачашъеча хьалхарча шера керда толамаш даха «Сунжанефта» нефтяникаш тІахьехаш дувц.

Газета тІа кепа теха я «Сунжанефть» нефтепромыслови управленен эксплуатацен инженера М. Башкирцева «хьалха латта бригада» яха статья.

1000 экземпляр тираж йолаш арадувргдолаш да нефтяникий многотиражни керда газета .

А. ЮРЬЕВ.

* * *

Дукха ха я МагІалбика районерча Советски яхача юрта бахача наха город МагІалбик — Пседах лелача автобуса маршрут йІаьхъе яхаш дехар ду. Из да Пседаха ши километр мара гаьна ца уллача Советски яхача юрта автобус дІачу ахийта еза яхилга. Из де вІаштІехьа даргдолаш да. Цхьабакъда, цу гІулакха сагота-м бац Малгобекски горисполкомеи, автотранспортни боахамеи хьалхле лелаераш.

Наькъаш во да яхаш бахьанаш доах цу гІулакха бехктоккхаме бараша. Нагахьа санна из иштта дале миштта лел цу новкъа, центральни усадьба Советски яхача юрта уллача, «Ингушский» совхоза ерригa машинаш?

Из маршрут йІаьхъярца пайда баргбар пачхахьалкхенна, хІаьта Советски яхача юртарча къахьегамхошта доккха новкъостал а хургдар.

А. КОРТОЕВ.

* * *

Республикански филармоне агитбригаца вІашагІъеллай, цунца ба нохчийи гІалгІайи артисташ а. Агитбригада программаца да советски композиторий иллеши, халхареи музыкальни номераши.

ХІанз республикан районашка харжархошта концерташ тела яхай агитбригада.

* * *

КхоалагІча маршрутах Грозне лелача трамвай кондуктора Валентина Макарова цІаьхха бІарг кхийтар гІанда тІа пассажира аллийтача кхалнаьха бохчах. Хьттача да кораванзар Макарована, тІаккха бохча дежурни-диспетчерга дІаделар цо.

Цхьа ха яьннача гІолла еха, корзагІъяьнна а йолаш цхьа кхалсаг чуяьлар диспетчерске. Дукха ахчеи, лоархІаме кахьаташи, дошо чІуги чуйоаллаш бохча ше трамвай чу диценна аллийталга дІахайтар кхалсаго.

Из бохча цун долга хайначул тІехьагІа цунга, гражданкага П. дІаккхачийтар диспетчеро.

Доккха баркал аьлар гражданка трамвая кондуктора а диспетчера а.

Р. АЛИМОВ.

* * *

Дикача хьоькхамашца йистеяьлар Назрановски зооветтехникуме Іан экзаменацинни сесси.

Зоотехнически отделенен 4-гІча курсерча дешархоша дикеи тІехдикеи дІаелар экзаменаш. Царех ба Магушков Іисаи, вежарий Сулейманов Муради Батири, иштта кхыбараши.

ХІанз пачхахьалкхен экзаменаш дІалуш ба 5-гІча курсашкара дешархой. Укх бетта йистебаргба уж, 60 саг совгІа зоотехникаши ветеринараши, экзаменаш дІаенна.

М. ГАДИЕВ.

* * *

Первомайски районерча лесозавода болхлой столове даа хІама фу аьнна хьттача, къаьстта Іуйрийна, столовен заведующес е поваро жоп лу: «Тахан даа хІама шийла да, дахча ца хилар бахьан долаш дІайха даа хІама кийчде вІаштІехьа даьннадац», аьле. Тайп-тайпара даа хІама хилац столове, хІаьта чам боацаши во кийчдийи хул из.

ХІана бац шоашта тІабиллача бехктокхамерча балха лоархІам столовен болхлоша?

Ш. ГОРДАНОВ.

* * *

Коммунистически партеси Советски правительствоси чІоагІа йоакхо ю бераштa тІабувха тайп-тайпара гІирсаш дукхагІа хилийтарна. Цхьабакъда, Наьсарен райпо болхлоша-м кІезига ю берий йоакхо. Района тикашка хьаьаца берий барзкъаш а кога бувха гІирс а кІезига хул. Къаьстта кога бувха гІирс хилац цига. Цу гІулакха гарггарча хана теркам бе декхарийла ба районон болхлой.

М. ЕВЛОЕВ.

Рационализаторех дола бюллетень

— «Семилеткан цІерах йола новаторий фонд вІашагІтохаргья вай!» — иштта кертера дар а долаш да Нохч-ГІалгІай юртбоахама Совета нефтеперерабатывающи промышленноста Управленес арадаьккха бюллетень.

Грозне мехкдаьтта доаккхаш къахьегача изобретателашеи рационализаторашеи беча балхах лаьца да из бюллетень. ССКП XXI-ча съезда сийна яхье баьнна хиннача Грознерча нефтепереработчикаша даьхача доккхийча балха толамех лаьца дувц бюллетена тІа. Халача балхашта автоматизации механизации ярна, технологи кхы дІахо тоаярна дика къахьийгад рационализаторашеи изобретателашеи. Партен XX-гІа съезд хиннача хана денз 11428 предложени еннай цар, царех 8257 предложени чакхъяьннай, 24,5 миллион сом пайда а луш.

Городской собране дакъа лоацаш хиннача нефтеперерабатывающи промышленноста Управленен рационализатораши, изобретателаши, новатораши Грознерча беррига болхлошкеи гІулакхерча нахагеи даь кхайкарал да бюллетена тІа кепа теха.

— «Каучук» яхача Москверча завода рационализаторашеи изобретателашеи даь «Семилеткан цІерах йола новаторий фонд вІашагІтохаргья вай» яха кхайкарал хьал а лаьца, ворхІ шерара план ханал хьалха кхоачашъярна Грознера беррига болхлойи гІулакхера нахи тІахьех собране дакъа лаьцараша.

СЕНЧЕНКО И.

Редактора зам. Дж. ХАМАТХАНОВ.

Машиностроителаш Сталинградера болхлой болча хьогашалгІа баха хилар

Укх деношка Грознерча «Красный молот» яхача заводера делегаци хиннай Сталинградерча Петрова цІерахча машиностроительни заводе. Верригаш а пхи саг вар тхо: чугунно-литейни цехера формовщик нов. Анпилогови, 5-ча цехера коммунистически къахьегама бригадан бригадир нов. Рогожини, къахьегамани алапени отдела заведующен заместитель нов. Россинскийи, ВЛКСМ заводской комитета секретара заместитель Корневаи, сои. Петрова цІерахча завода болхлой коллективаца тха заводерча болхлоша яхь лелаю массехк шу да. Викалаш хьежар завода коллективо болх мишта бу, хІаьта цун балха говзал хьа а нйцар. Завода болхлошта хьалхашка ший бригадан балха опыт ювцаш къамаьл дир Рогожин Василе. Чугунно-литейни цехерча болхлошта дийцар формовщика нов. Анпилоговс ше дахьача балха толамех а ший балха говзалех а лаьца. ЧІоагІа раьза хинна тІаийцар тхо Сталинградерча болхлоша.

— «Укх 1959-ча шера вай шин завода юкъера яхь дІахо лелаергья вай», — йоахар цар.

Сталинградерча, хьалха тІемаш хиннача моттигашка а хьежар тхо. Цул совгІа, тхо хилар Сталинградски гидроэлектростанце, Мамаев Кургане, трактораш еча заводе, иштта кхыйолча моттигашка.

Сталинградерча Петрова цІерахча машиностроительни завода болхлой коллективаца яхье яьннача тха заводерча болхлой коллективо лаьрхІад укх 1959 шера кхы а доккхагІа балха толамаш дахарна шоай бола низ тІабахийта къахьега.

ОЗДОЕВ К.,
13-ча цеха начальник, делегацен кертте лаьттар.

Тахан кинотеатрашка

Челюскиний цІерахча кинотеатре
Йоккха зал — «Голубая стрела».
Долалу: 10, 12.20; 2.40; 5; 7.20; 9.40.
ЗІамига зал № 1 — «Голубая стрела».
Долалу: 8.30, 10.50, 1.10, 3.30, 5.50; 8.10; 10.20.
ЗІамига зал № 2 — «Голубая стрела».
Долалу: 9, 11,20. 5.40, 4, 6.20; 8.40.
ЗІамига зал № 3 — «В полночь».
Долалу: 9.15, 11.40, 2.15, 4.45, 7.35; 9.55.

«Родина» яхача кинотеатре
«Голубая стрела».
Долалу: 8.30, 1.15, 5.40, 10. «Кочубей» яхача шира экран дола художественни фильм.
Долалу: 10.40, 3.15, 7.50.

РЕДАКЦЕН АДРЕС: г. Грозный, Сталина улица, 23. ТЕЛЕФОНАШ: Редактора — 2-41-23, редактора зам. — 2-07-01, жоьпаллин секретаря — 2-26-72, корректорски — 2-80-91, партийни дахарен экономикин отделан 2-26-72.

СФ00263. 1916 шерарчу 11-чу августа цІерах йолу типографи, г. Грозный, Революцин проспект, 30/3. Заказ № 1069.